

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

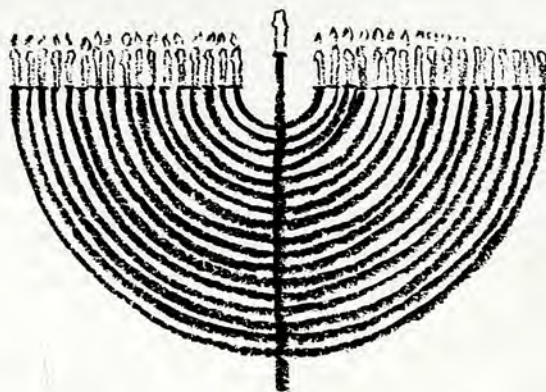
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ • ΤΕΥΧΟΣ 60 • ΙΟΥΝΙΟΣ 1983 • ΣΙΒΑΝ 5743

חזממו ה' אלהינו והשתחוה לחר קדשו

«Υψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε εἰς τὸ δ-
ρος τὸ ἅγιον Αὐτοῦ», (Ψαλ. 99:9).

ΔΡΟΜΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΟΣ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΑΡΘΡΟ απαντάμε στην άπορία φίλων τής εκδόσεώς μας γιά τήν στάση τής Δ. Γερμανίας άπέναντι στους Έβραίους όλου τοῦ κόσμου. Οί φίλοι αὐτοί ἔχουν σημειώσει τήν παρουσία τῶν κατά καιρούς Καγκελαρίων καί τῶν ἀνά τήν ὑψηλὸ Πρέσβειων τής Ὁμοσπονδιακῆς Γερμανίας στίς διάφορες ἐκδηλώσεις γιά νά τιμηθεῖ ἡ μνήμη τῶν 6.000.000 ὁμοθρήσκων μας — θυμάτων τοῦ Ναζισμοῦ. Ἐχουν παραξενευθεῖ οἱ φίλοι μέ τήν κατάνυξη καί τό βαθύτατο σεβασμό πού οἱ σύγχρονοι Γερμανοί ἐπίσημοι παρακολουθοῦν τίς σχετικές τελετές.

ΟΙ ΣΗΜΑΔΙΑΚΕΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ αὐτές πράξεις δέν προέρχονται ἀπό κανένα αἶσθημα ἐνοχῆς ἀλλά ἀποτελοῦν ὑψηλά δείγματα πολιτισμοῦ τῶν ἐπισήμων ἐκπροσώπων τής Ὁμοσπονδιακῆς Γερμανίας. Δείχνουν πόσο οἱ σύγχρονοι Γερμανοί σέβονται τήν ἱστορικὴ μνήμη κι εὐθύνη. Θύματα καί θύτες μαζί ἐνός παρανοϊκοῦ συστήματος, πού βύθισε τήν παγκόσμια κοινότητα ἀλλά καί τήν ἴδια τήν Γερμανία στό πένθος καί τήν καταστροφή, οἱ ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι τοῦ νέου γερμανικοῦ κράτους θέλουν μέ τήν στάση τους νά προβληματίσουν τούς νεώτερους καί νά τούς διδάξουν τά ὅσα πρέπει αὐτοί νά ἀποφύγουν. Θέλουν νά κρατήσουν νωπή τή μνήμη, ὥστε νά καθοδηγοῦνται οἱ νέες γενιές σέ ἔργα γιά τά ὁποῖα θά αἰσθάνονται αὐτοί καί οἱ μεταγενέστεροι, ἱκανοποίηση καί ὑπερηφάνεια.

ΟΙ ΛΑΟΙ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΟΔΕΥΣΟΥΝ σέβονται τήν ἱστορικὴ μνήμη, προστατεύουν τά ἱστορικά γεγονότα, διαφυλάσσουν τίς ἱστορικὲς παραδόσεις καί πάνω ἀπ' ὅλα τιμοῦν τήν Ἀλήθεια. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Λουκιανός, στό λόγο του «Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγραφεῖν», ἡ ἱστορία πρέπει νά ἀναφέρει τήν «... ἀλήθεια ἐπὶ πᾶσι». Ἡ ντροπή καί κατάκριση γιά τά ὅποια συμβάντα γίνεται ἀφορμὴ μαθήματος καί παραδείγματος πρὸς ἀποφυγὴ.

Ἡ ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ, μέ τίς φωτεινὲς ἐνέργειες καί πράξεις πού κάνει, χρόνια ὀλόκληρα, στή μνήμη τῶν ἀθῶων θυμάτων τοῦ Ναζισμοῦ δίνει στήν παγκόσμια κοινότητα ἓνα λαμπρὸ μάθημα καί δείχνει ἓνα δρόμο ὑπευθυνότητος κι εὐαισθησίας. Ἐνα δρόμο πού ὅλοι πρέπει νά κατανοήσουμε καί ὅλους πρέπει νά μᾶς προβληματίσει.

Ἐπιτύμβιος πλάκα σέ Ιωνική τετράγωνη ἑβραϊκή γραφή, ἀρχές 2ου αἰώνα κ.π.

Καθηγητοῦ ΑΝΤ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἡ Αἴγυπτος, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Νείλου, εἶνε εὐφορωτάτη χώρα, ὅσον ἄγονοι εἶνε αἱ περιβάλλουσαι αὐτὴν ἔρημοι, τὰς ὁποίας διατρέχουν ἀπὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων νομάδες λαοὶ μπεντουίνοι, οἱ ἥσαν ποτε καὶ οἱ Σημίται Ἰουδαῖοι²). Σχετικῶς ἄγονοι εἶνε καὶ αἱ ἄλλαι γειτονικαὶ χώραι, ὅσαι δὲν εἶνε μὲν ἔρημοι, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχουσι πλουτοδότην ποταμὸν ὡς ὁ Νεῖλος.

Τοιαύτη χώρα γείτων τῆς Αἰγύπτου ἦτο ἡ Ἰουδαία, μέρος τῆν Συρίας, ὡς ἦσαν καὶ ἄλλα κρατεῖδια αὐτόθι, μέρη τῆς Συρίας.

Ἡ Ἰουδαία δὲν εἶχεν οὐδὲ τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀγαθὰ. Ἡ θάλασσα δὲν ἀναμινύεται ἀξιολόγως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς. Διὰ τοῦτο τὸ πειναλέον πλεόνασμα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἑβραίων κατέφευγεν εὐλόγως εἰς ἄλλας χώρας γειτονικὰς εὐφορωτέρας, κυρίως δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ φύσις ἦγε καὶ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς Ἀσσυρίους πρὸς δυσμὰς, πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπομένως πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' ἡ χώρα τοῦ Νείλου κυρίως ἐφείλκετο τὸ εὐφυές καὶ ἐκ νομάδων καταγόμενον εὐκίνητον ἔθνος τῶν Σημιτῶν³), τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς μόνους ἱκανοὺς γείτονας νὰ ἐκτιμήσῃσι καὶ χρησιμοποιήσῃσι τὰς ἀρετὰς τῆς Αἰγύπτου. Ὅστις θέλει νὰ κατανοήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τοὺς ἄλλους γείτονας λαοὺς, ἂς ἀναλογισθῇ, οὗτοι ἀνέπτυξαν πολιτισμὸν καὶ γραμματεῖαν ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῶν γειτόνων των, ἐπιδρῶσαν καὶ τῶρα ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν ὅλου τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλου μικροῦ λαοῦ, τοῦ ἑλληνικοῦ.

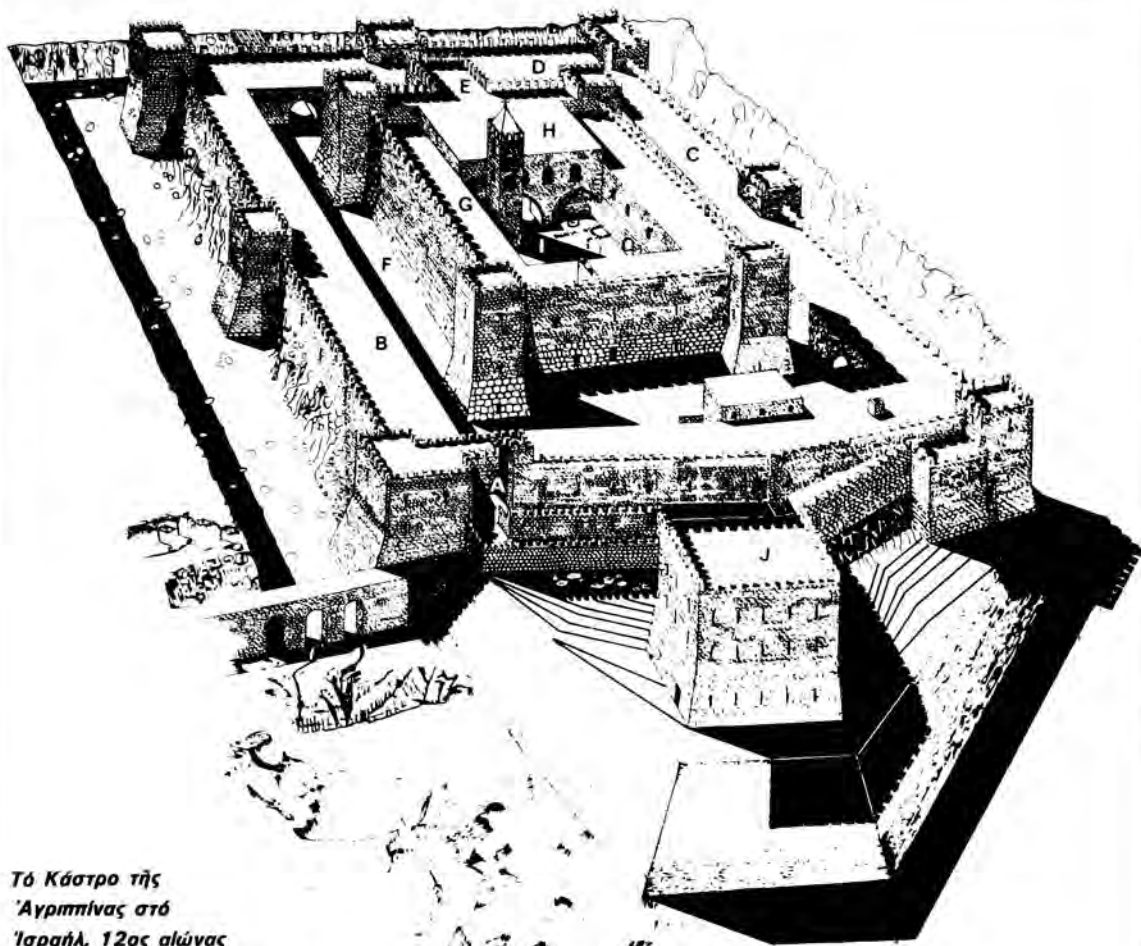
Κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς ἔκαστον ἔθνος ἔζη βίον κλειστὸν σφόδρα ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ταχέων καὶ εὐχερῶν μέσων συγκοινωνίας, δυσετηρία, ἥτοι «κακὴ χρονιά», ἔν τινι τόπῳ ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ ἀποτελέσματα καταστρεπτικὰ εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον κατὰ μεγάλην πλῆθην. Καὶ σήμερον εἰς τὸ ἑσωτερικὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας συμβαίνουν σιτοδείαι καὶ πείνα καὶ θάνατοι ἐξ αὐτῆς. Διὰ τὰ μέρη μας ἀντιγράφω ἀπὸ τὸν Α' τόμον τῶν Μακεδονικῶν ἐνθύμισιν τοῦ

1794 (δηλ. ὀχι πολὺ παλαιάν), ἀναγεγραμμένην εἰς λυτὸν φύλλον τῆς δημοτικῆς βιβλιοθήκης τῆς Κοζάνης: «εἰς τοὺς 1794 μαῦου. 10 ἴγνην μεγάλην ἀκρίβεια τὸ σιτᾶρι. του κυλό. $\frac{\alpha\lambda}{\alpha\lambda}$ 12 καὶ ἡ σίκαλη $\frac{\alpha\lambda}{\alpha\lambda}$ 8 καὶ ὁ κώσμως· δὲν ἤχε τῇ νὰ φαῖ. ἔως τοσούτου οἱ ἐπηφταν· κυπηθῆνησκον. ἀπο τὴν μεγάλην πῆνα». Ὅμοιοι ἐνθυμίσεις ὑπάρχουν πολλαί, ἄλλαι μάλιστα παλαιότεραι. Οἱ ζῶντες προέβαινον ἐξ ἀνάγκης μέχρι ἀνθρωποφαγίας (π.χ. Βασιλέων Β'6, 25—30). Ἀνέκαθεν ὁ τρόμος τοῦ λιμοῦ ἦτο μέγας καὶ διὰ τοῦτο μέχρι σήμερον δεόμεθα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ νὰ φυλάττῃ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ».

Ἀπειλουμένης δὲ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ὁ λαὸς λέγει: «Θέλωμεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, ὅπου δὲν θὰ βλέπωμεν πόλεμον καὶ ἡχον σάλπιγγος δὲν θὰ ἀκούωμεν καὶ ἀπὸ ἄρτου δὲν θὰ πεινᾶσμεν καὶ ἐκεῖ θὰ κατοικήσωμεν⁴)».

Ὁ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωτίσας τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων Σεδεκίαν καὶ κατασκάψας τὰ ἱεροσόλυμα ἔθεσεν ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν Γοδολίαν ἢ Γεδαλίαν· ἀλλ' ὁ λαὸς ἐξανέστη, ἐφόνευσεν τὸν Γοδολίαν καὶ σύμπας, μικροὶ καὶ μεγάλοι, κατέφυγον εἰς Αἴγυπτον. Αὕτη δὲ ποτὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲν ἀρνείται νὰ δεχθῇ τοὺς πρόσφυγας. Ἰδοὺ μία εἰκὼν προσφυγῆς πτωχῶν ἀλητῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον⁵): «Σύριος πλάνης ἦτο ὁ πατήρ μου καὶ κατέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ παροικήσας ἐκεῖ μετ' ὀλίγων ἀνθρώπων, κατεστάθη ἐκεῖ ἔθνος μέγα, δυνατόν καὶ πολυάριθμον καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐταλαιπώρησαν ἡμᾶς καὶ κατέθλιψαν ἡμᾶς καὶ ἐπέβαλον ἐφ' ἡμᾶς σκληρὰν δουλείαν... καὶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐξ Αἰγύπτου... Οὕτω συνέβαινε συνήθως. Πεινῶντες προσέφευγον καὶ ἐγίνοντο δεκτοί· ἀλλ' ἔπειτα ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐγόγγυζον διὰ τὴν ψυχράν ἢ καὶ τυραννικὴν διάθεσιν τῶν αὐτοχθόνων, ἐφαντάζοντο δὲ τὴν πατρῶαν γῆν ὡς «ρέουσιν μέλι καὶ γάλα»⁶). Διὰ τοῦτο ποθοῦσι σφοδρῶς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα, καθ' ἃ περιγράφει καὶ ἡ Ἑξοδος.

Ἡ Αἴγυπτος ἦτο ὄντως «φτωχομάinna» καὶ εἶχε τὰς ἀπαιτούμενας ἀρετὰς· διὰ τοῦτο, προκειμένης τῆς ἐκπληρώ-

Τό Κάστρο τῆς
Ἀγριππίνας στίς
Ἰσραήλ, 12ος αἰώνας
— Ἐποχή Σταυροφοριῶν.

σεως τοῦ ὄνειρου τοῦ Φαραῶ μέ τās 7 παχείας καί τās 7 ἰσχνάς ἀγελάδας, ἀπεταμίευσε τὰ πλεονάσματα τῶν 7 ἐτῶν τῆς ἀφθονίας πρὸς ὄφελος αὐτῆς καί τῶν γειτόνων. Ἐπὶ Σολομῶντος αἱ σχέσεις Αἰγυπτίων καί Ἰουδαίων ἦσαν ἀρισται· ὁ Σολομῶν εἶχε νυμφευθῆ κόρην τοῦ Φαραῶ⁸).

Συνήθως οἱ Βαβυλωνῖοι ἐμφανίζονται ὡς ἐχθροὶ καί τύραννοι τῶν Ἰουδαίων, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι εἶνε ἀνεκτοί, πολιτικώτεροι ὡς κράτος, φιλοξενούντες ἀνέκαθεν πολλοὺς Ἰουδαίους. Οἱ ἐχθροὶ τῶν Αἰγυπτίων, περίξ τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἦσαν συντεταγμένα κράτη, ἀλλὰ νομάδες, πλάνητες, λησταὶ βεδουῖνοι, καθ' ὧν ἠδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι νά ἀμυνθῶσι διὰ προχείρως μορφωθέντων στρατιωτῶν καί παραμεθορίων προχείρων φρουρίων. Οὕτω συνέβαινε ἤδη κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα π.Χ.⁷). Συχνόν δ' ἦτο τὸ θέαμα πεινῶντων ἀνθρώπων, συρρεόντων ἐν σπανοσιτῇ ἐκ τῆς πτωχῆς Χαναάν πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Τῷ δὲ 1700 οἱ ποιμένες Αμυ = Ἀσιῶται, οἱ Ὑκῶς κατὰ τὸν Ἰώσηπον, εἰσήλασαν εἰς τὸ ἀνατολικόν Δέλτα καί ἔπειτα ὑπέταξαν ὅλην τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ 100 ἔτη, μεθ' ἃ ἐμφανίζονται οἱ Αἰγύπτιοι κύριοι τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Τούθμωσις Α' ὑποτάσσει (1530) τὴν Συρίαν καί ἄλλας χώρας μέχρι Βαβυλώνας, ὁ δὲ Τούθμωσις Γ' (1500 — 1450) ταπεινώνει τοὺς παλαιστινίους βασιλίσκους καί δέχεται δῶρα παρὰ τῶν Χιτιτῶν καί τῶν

Βαβυλωνίων. Ἡ Αἴγυπτος στέλλει σῖτον εἰς Παλαιστίνην καί λαμβάνει ἔλαιον, μέλι, οἶνον κ.ά. Ἐπὶ Ἀμενόφιου Δ' ἔρχονται εἰς Αἴγυπτον πολλοὶ πειναλέοι Παλαιστίνιοι, ὡς καί ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Χारेмеб, καί γίνονται δεκτοί. Τὸν 14ον αἰ. ἐπιγραφαὶ αἰγυπτιακαὶ ἀναφέρουν, ὅτι πολλοὶ Ἀσιῶται πάσχοντες ἐκ λιμοῦ, ἔνεκα σιτοδείας, καταφεύγουν εἰς Αἴγυπτον. Ἀληθῶς εἰπεῖν ἐγένετο συνεχὴς τις μετοικεσία ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν ἀνατολικὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἦσαν διάσπαρτοι ὁμάδες ὁμοφύλων. Τῷ 604 οἱ Βαβυλωνῖοι ἐκδιώκουν τοὺς Αἰγυπτίους ἐκ τοῦ ἀνω Εὐφράτου.

Ὁ Ἰουδαϊκὸς καί ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἀναπτύσσονται παραλλήλως. Ἀλλ' οἱ λαοὶ ἴστανται ἐπὶ ἀντίθετων πόλων. Ἐπὶ τῆς ἀθηναϊκῆς ἀκμῆς εἶνε μεγίστη ἡ ἀντίθεσις τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν θεοκρατίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀντιτίθεται ἡ κοσμικὴ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολυθεΐαν ἡ Ἰουδαϊκὴ μονοθεΐα. Τὰ ἦθη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ εἶνε αὐστηρά, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἐλευθέρια, διαδιδόμενα ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων. Ἰσχυρὰ εἶναι ἡ συγχώνευσις τῶν πολιτισμῶν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καί γραμματεία ἐγίνε γνωστὴ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐγίνε γνωστὴ ἡ Πεντάτευχος (θεορά), διὰ μεταφράσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀναγκαίως εἰς τοὺς Ἕλλη

νογλώσσους τότε Έβραίους. Τό κοινόν έμπόριον ήγε πρὸς κοσμοπολιτισμόν. Τά ελληνικά στοιχεῖα ὑπερεῖχον, ἡ δέ ἐλευθερία τῆς ζωῆς ἐνεφύτευσε ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Ἰουδαίων τὴν λατρείαν τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀπολαύσεως⁸⁾.

Ὅτε ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀπήγαγε πλείστους Ἰουδαίους τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς Βαβυλῶνα, οἱ δέ λοιποὶ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον, ἰδρύθησαν πολλαὶ ἀποικίαι Ἰουδαϊκαί, ὑπαρχεῖσαι εἰς τὸ κράτος τοῦ Κύρου τοῦ Μεγάλου, καταλαβόντος τὴν Βαβυλῶνα τῷ 538 καὶ οὕτω γενομένου κυρίου καὶ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐλευθερώσαντος τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς 50οῦς αἰχμαλωσίας (538 — 7). Ἐλθόντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ Καμβύσου τῷ 525 οἱ Ἰουδαῖοι εὗρον καὶ ἄλλους ὁμοφύλους, π.χ. εἰς Δάφνας καὶ εἰς Μέμφιν, ἐνθα ἡδρευον μισθοφόροι καὶ εὗρεν ὅπλα ὁ Flinders Petrie ἀνασκάψας. Ἀληθῶς δέ πολλοὶ Έβραῖοι αὐτόθι ἦσαν στρατιωτικοί, ὡς οἱ ἐν Συήνῃ (Ἀσουάν) ἐπὶ τῆς νήσου Ἐλεφαντίνης, προστατεύοντες τὰ νότια σύνορα τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῶν Νουβίων. Ἡ ἐνταῦθα μόνιμος φρουρά συνίστατο ἐξ Αἰγυπτίων καὶ ἐκ μισθοφόρων «Ἑλλήνων, Σύρων καὶ Παλαιστινίων», ἐν οἷς καὶ Ἰουδαῖοι, οὓς ὁ Ἱερεμίας (46, 21) μετάφρασις τῆς Βιβλικῆς ἐταιρείας) λέγει «μισθωτοὺς». Μετὰ τοῦτων ἠνώθη ἐλθὼν καὶ ὁ στρατὸς ὁ Ἰουδαϊκός, μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ 580. Ὁ Ed. Meyer, στηρίζων τὸν ἀποικισμόν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἔκπαλοι, φρονεῖ ὅτι ἀνέκαθεν ἀντηλλάσσοντο Ἰουδαῖοι στρατιῶται ἀντὶ ἵππων αἰγυπτιακῶν. Νομίζω ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν αἰτία οὐ μόνον ἀποδοχῆς, ἀλλὰ καὶ κλήσεως αὐτῶν καὶ ἐγκαταστάσεως εἰς Αἴγυπτον⁹⁾.

Ἡδὴ τὸν βον αἰ. εἶχον ἰδρύσει ἐν Ἐλεφαντίνῃ καὶ τὸν ναόν τοῦ Γιαχβέ (θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ), ὃν ἐσεβάσθη καὶ ὁ Καμβύσης τῷ 525, ἀλλὰ κατέστρεψαν οἱ Αἰγύπτιοι τῷ 410 περὶπου, ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῶν Περσῶν.

Τῷ 407 ζητοῦν ματαίως βοήθειαν παρὰ τῆς μητροπόλεως Ἰουδαίας, διὰ νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὸν ἀντίζηλον ναόν των. Ἡ Ἰουδαϊκὴ κοινότης τῆς Ἐλεφαντίνης ὀνομάζεται εἰς τοὺς παπύρους συχνά «Ἰουδαϊκὸς στρατὸς» ἐνεκα τῶν φρουριακῶν καθηκόντων της. Πᾶσα οἰκογένεια ἀνῆκεν εἰς στρατιωτικὴν τινα σημαίαν, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ της· οἱ δ' ἀρχηγοὶ ἦσαν Πέρσαι καὶ Ἰουδαῖοι. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐκέκτηντο οἰκίαν καὶ ἀγρόν καὶ ἦσαν γεωργοί, τινές δέ ἐτόκιζον χρήματα καὶ ἄλλοι ἦσαν «ναῦται», ἐκτελοῦντες ἐπιτοπίους μεταφορὰς ἐν τῷ Νείλῳ. Εὐρέθησαν δέ καὶ παντοῖα συμβόλαια, ἐμπορικὰ, γαμήλια, ἀγοραπωλησίας. Πάντα εἶνε εἰς γλῶσσαν ἀραμαϊκὴν, ἣν πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ ὡς ὁμιλουμένην ὑπ' αὐτῶν ἐν τῷ φρουρίῳ. Τῇ Συήνῃ, ἐνθα ἦτο καὶ τὸ πολιτικὸν δικαστήριον τῆς περιοχῆς. Οἱ συμβαλλόμενοι ὠρκίζοντο εἰς τὸν Γιαχβέ. Ὑπάρχουν κατάλογοι συνδρομῶν τῶν μελῶν τοῦ «Ἰουδαϊκοῦ στρατοῦ» ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τοῦ Γιαχβέ. Ἡ ἀποικία διατηρεῖ ζωηρὰς σχέσεις ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν ἐν τῇ μητροπόλει Ἰουδαίᾳ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Ἀλλ' ὁ ναὸς τῆς Ἐλεφαντίνης εἶχε γίνεαι ἀντίζηλος τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ δέν βοηθεῖται ὑπὸ τῆς μητροπόλεως.

Ἡ ἐκ τῶν προϊστορικῶν χρόνων συρροὴ Σημιτῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπετέλεσε μέγα πλῆθος αὐτῶν, ὥστε νὰ λέγη ἡ Ἑξοδος (1,8): «ἐσηκώθη δὲ νέος βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον... καὶ εἶπε πρὸς τὸν λαόν αὐτοῦ· Ἰδοὺ ὁ λαός τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἶνε πολὺ πλῆθος καὶ ἰσχυρότερος ἡμῶν. Ἐλθετε, ἅς σοφισθῶμεν, κατ' αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ πολλαπλασιασθῶσι, καὶ, ἂν συμβῇ πόλεμος, ἐνωθῶσι καὶ οὗτοι μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ πολεμήσωσιν ἡμᾶς καὶ ἀναχωρήσωμεν ἐκ τοῦ τόπου... Ὅσον ὅμως κατέθλιβον αὐτούς, τόσῳ μάλλον ἐπληθύνοντο καὶ ηὐξάνοντο. Καὶ (οἱ Αἰγύπτιοι) ἀπεστρέφοντο τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ κατεδυνάστευον οἱ

Αἰγύπτιοι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ αὐστηρῶς καὶ κατέπικραινον τὴν ζωὴν αὐτῶν διὰ τῆς σκληρᾶς δουλειᾶς εἰς τὸν πηλὸν καὶ τὰς πλίνθους καὶ εἰς πάσας τὰς ἐργασίας τῶν πεδιάδων...». Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἑξοδος χρονολογεῖται ἐκ τοῦ 9ου αἰ. π.Χ., βλέπομεν πόσον παλαιὰ εἶχον συρρεῦσει οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Κατὰ τὰ ἀνω ἔπεται, ὅτι τὰ αἰγυπτιακὰ σύνορα ἐφυλάσσοντο ὑπὸ ξένων, ἐχόντων ἀγρόν καὶ οἶκον καὶ ὄσοι τούτων ἦσαν Έβραῖοι εἶχον ὑπερβῆ τὸ στάδιον τοῦ νομαδικοῦ βίου καὶ εἶχον γνωρίσει τὴν γεωργίαν, τὴν δενδροκομίαν, τὴν ἀμπελουργίαν καὶ μάλιστα τὴν κτηνοτροφίαν ἐν ἀναμνήσει τοῦ νομαδικοῦ των βίου.

Ἐπλεόναζον δὲ μετὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ προσφύγων οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀπετέλουν κοινότητος ἀμιγεῖς, διατηρούσας τὴν θρησκείαν, τὴν γλῶσσαν καὶ βεβαίως τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ ἔθνους των. Ἄν δὲ οὕτω πολλοὶ καὶ ἀλώβητοι ἐσώζοντο ἐν τῇ Ἐλεφαντίνῃ, πολυπληθέστεροι θὰ ἦσαν ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ καὶ θὰ εἶχον πάντες περιουσίαν ὡς οἱ τῆς Ἐλεφαντίνης.

Ὁ Στράβων λέγει (797) ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον «ἐξ ἔθνους παλαιοῦ ξένους ἔτρεφον τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας».

Πόσον παλαιὸν ἦτο τὸ ἔθος τοῦτο, ἐννοοῦμεν, συλλογίζομενοι ὡς ἐξῆς: Τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου ἐκατέρωθεν τοῦ Νείλου καὶ μέχρι Συήνης (Ἀσουάν) εἶνε λίαν ἐκτενῆ καὶ ἡ μετὰ βας εἰς τὰ μακρυνὰ μέρη αὐτῶν διήρκει ἐπὶ ἡμέρας. Εἰς τοιαύτην ἀπόστασιν καὶ καλυπτόμενα ὑπὸ πέπλου σκό-

τους καὶ ἀγνοίας καὶ κινδύνων θὰ διετέλουν τὰ τέκνα τῶν Αἰγυπτίων, ἃν ἔπρεπε αὐτοὶ οἱ Αἰγύπτιοι νὰ φρουρῶσι τὰ σύνορα, πλησίον τῶν ὁποίων ἀραῖοι ἦσαν οἱ παραποτάμιοι κάτοικοι κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους. Εὐκόλον ὅμως ἦτο νὰ σκεφθῶσιν, ὡς ἐσκέφθησαν ἀληθῶς πανταχοῦ οἱ ἄνθρωποι, εὐρεθέντες ὑπὸ παρομοίας καταστάσεις, νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἀποίκους, παρέχοντες εἰς αὐτοὺς γῆν πρὸς γεωργίαν καὶ διατροφὴν τῶν, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς φρουρῆσεως τῶν συνόρων. Οὕτω οἱ φύλακες τῶν συνόρων ἦσαν γεωργοὶ κληροῦχοι, προστατεύοντες ἐν ἀνάγκῃ τὰ τε σύνορα καὶ τοὺς κλήρους, ἦτοι τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἐπιμελητείας. Ἀνάγεται δὲ ὑπὸ τῶν χειριζομένων τὰς αἰγυπτιακὰς καὶ τὰς ἀνατολικὰς ἐπιγραφὰς μέχρι τῆς τρίτης χιλιετηρίδος. Εἶπομεν δέ, ὅτι οἱ πρωϊμώτερον συρρέοντες ἐκεῖσε ἦσαν ὁ εὐφυὴς λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐγκαθιστάμενος ὡς κληροῦχος καὶ διαδίδων τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν λατρίαν του. Εἶδομεν δὲ προσέτι τίνα ἐγγραφα εὐρέθησαν ἐν Ἐλεφαντίνῃ τῆς Συήνης εἰς ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, ἀνήκοντα εἰς τὸν δὸν π.Χ. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Αἰγύπτου τότε ἦσαν κατὰ κανόνα στρατιῶται κληροῦχοι καὶ κατ' ἀκολουθίαν γεωργοί. Γεωργοὶ δέ, ὡς εἶδομεν, ἐκαλοῦντο ἢ *ῥονομάζοντο*¹⁰), οἱ παρεχόμενοι τοὺς μαχίμους ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλὰ τὸ πολεμικὸν βᾶρος ἐπίπτεν οὕτω ἐπὶ τοὺς ξένους, ἦτοι τοὺς Σιμήτας κληροῦχους καὶ διὰ ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες δὲν ἐθεωροῦντο καλοὶ στρατιῶται (δ-νω). Οὗτοι λοιπὸν οἱ Σιμήται θὰ ἦσαν οἱ *ῥονομάζοντες* γεωργοί. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἄτοπον νὰ δεχώμεθα, ὅτι οἱ γεωργοὶ θὰ ῥονομάζον ἑαυτοὺς γεωργοὺς ἐλληνιστὴ ἢ αἰγυπτιαστὴ, ἐν ᾧ ὠμίλουν ἀραμαϊστὴ (σημιτιστὴ). Τὸ δνομά τῶν ἦτο λέξις ἐβραϊκὴ (σημιτικὴ), δηλοῦσα τὸν γεωργόν, ἢ δὲ λέξις αὕτη εἶνε *φαλάχ* *falah*¹¹). Διὰ ταύτης ῥονομάζον ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους φαλάχ, οἱ δὲ Ἕλληνες παραλαβόντες τὴν λέξιν προσέθεσαν τὴν ἐλληνικὴν κατάληξιν - ος (φαλάχ-ος) (πρβλ. Σαναχερείμ - Σαναχάριβ-ος, Σαρδανάπαλος κλπ. καὶ τὸ σημερινόν *policeman* - πολισμάνος κλπ.). Ταύτην δὲ παρέλαβον καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Αἰγύπτου· τὸσον ἰσχυράν ψυχὴν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι¹²).

10. Διδό. I, 28.

11. Ὅρα Α. Κεραμοπούλου, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι*. Ἀθῆναι, 1939, σ. 9. σημ. 4. Ὁ ἐν Καῖρῳ φίλος νομισματολόγος κ. El-Khashab μ' ἐβεβαίωσε ὅτι ἡ προφορά τῆς πρώτης συλλαβῆς δὲν εἶνε ε (φέλάχ), ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον α (φαλάχ). τὴν αὐτὴν δὲ προφοράν μοι ἐβεβαίωσε διὰ τὴν Παλαιστίνην ὁ ἐν Ἀθῆναις ἐλληνομαθὲς Γεν. Πρόξενος τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραὴλ κ. Λ. Μωυσῆς.

12. Ἡ λέξις φαλάχ-ος δὲν εἶνε αἰγυπτιακὴ, ἀλλὰ σημιτικὴ καὶ ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Συρίας ἐν τελευταίᾳ προελεύσει. Διὰ νὰ ἀποδειχθῇ δέ, πῶς ἡ σημιτικὴ αὕτη λέξις ἠδυνήθη νὰ ἐμφανισθῇ καὶ κατῳρθῶσιν νὰ διαδοθῇ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, ἠναγκάσθημεν νὰ διατριψώμεν τὸσον πολὺ ἐρευνῶντες τὰς ἱστορικὰς σχέσεις τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ παλαιότατων χρόνων.

[Ὁ Καθηγητὴς Ἀντώνιος Κεραμόπουλος (1870 - 1960) ἦταν ἀρχαιολόγος καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Διετέλεσε ἑφορος ἀρχαιοτήτων σὲ διάφορες περιοχὰς καὶ διενήργησε πολλές ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς σὲ διαφόρους ἀρχαιολογικοὺς τόπους (ιδίως στὴ Θήβα). Καθηγητὴς Δημοσίου τοῦ Ἰδιωτικοῦ Βίου τῶν ἀρχαίων στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Δημοσίευσε πλῆθος εἰδικῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἐρευναὶ καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ» «Ὁδὸς τῶν Δελφῶν», «Ἐπίτομος ἱστορία Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας», «Μακεδονία προϊστορικὴ» κ.ἄ.

■ Τὸ δημοσιευόμενον κείμενον ἀποτελεῖ ἀποσπασματὰ ἀπὸ διάλεξιν ποὺ ἔδωσε στὴν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, στὴ «Μακεδονικὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη», τῆς ὁποίας (Ἀριθ. 7, Θεσσαλονικὴ 1952) καὶ δημοσιεύτηκε].

Τμήματα γιὰ φοιτητὲς στὴν Ἱερουσαλὴμ

Θερινὰ τμήματα γιὰ φοιτητὲς Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων Σχολῶν, καθὼς καὶ γιὰ πτυχιούχους, ὁργανῶνται τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἱερουσαλὴμ. Τὰ τμήματα θὰ λειτουργήσουν τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Αὐγούστο.

Προθεσμίᾳ ὑποβολῆς αἰτήσεως γιὰ τὸν Ἰούλιο εἶναι ὡς τὶς 15 Μαΐου καὶ γιὰ τὸν Αὐγούστο ὡς τὶς 15 Ἰουνίου καὶ θὰ περιλαμβάνουν Ἀρχαιολογία, Ἱστορία Τέχνης, Ἑβραϊκὴ Ἱστορία, Ὀλοκαύτωμα, Σύγχρονος Ἑβραϊσμός, Σύγχρονα Ἑβραϊκά, Βιβλικά Ἑβραϊκά, Μεσανατολικὲς Σπουδές, Ἰσραήλ, Διεθνεῖς Σχέσεις, Περιβαλλοντολογία.

Ἐπίσης ἡ Διεύθυνση Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τοῦ Ἰσραὴλ ἀνακοίνωσε ὅτι θὰ δεχτεῖ νὰ φιλοξενήσει νέους (καλύπτονται ὁρισμένα ἐξόδα) ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐργαστοῦν ἐθελοντικὰ σὲ ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς, γιὰ τὴν περίοδον Ἰουνίου - Σεπτεμβρίου 1983.

Γιὰ περισσότερες πληροφορίες μπορεῖτε νὰ ἀπευθυνθεῖτε στὸ τηλέφωνο 6719.530 ἢ στὴν Διπλωματικὴ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Ἰσραὴλ (Ὑπηρεσία Τύπου καὶ Πληροφοριῶν) Μαραθωνοδρόμου 1, Παλαιὰ Ψυχικὸ.

1. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βόρειοι γείτονες. Ἀθῆναι, 1945, σ. 15 ἐ., 185 ἐ., 189 ἐ.

2. Oncken, Allg. Gesch. VI: d. Volk Israel v. B. Stade, I, 1887, Berlin, σ. 126 - 8. 363. Bertholet (ὅρα κατωτ.). σ. 130 ἐ., 141 ἐ., 160.

3. Ἱερ. 42, 14, ἐ., 43, 7, 44, 1, 8, 12, 14. Γέν. 12, 1 καὶ 10. Ἐξόδος πλεισταχοῦ κ.λ.

4. Δεύτερον. 26,5.

5. A. Bertholet, Hist de la civilis d' Israel, trad. J. Marty, Payot, Paris, 1929, 19 ἐ., 53 - 60.

6. Ὅρα δὲ καὶ Histoire d' Israel p. Ricciotti μτφρ. Auvray, Paris, A. et J. Picard et Cie 1947, I, 375 ἐξ.

7. Dubnow - Steinberg, Gesch. d. jud. Volkes, τ. Α', Judischer Verlag, Berlin, 1925, σ. 6 ἐξ.

8. Bertholet ἐ. ἀ. 101 - 106, 111.

9. Ὅρα Drioton et Vandier, Les peuples de l' Orient Meditterra- neen II. L' Egypte. Les presses universitaires de France, 1938, σ. 252 ἐ. ἐ. (les Khabirou), 398, 421, 438, 554. Ricciotti μτφρ. Auvray, Hirst. d' Israel, Paris, 1947, I, σ. 53 - 57, 61 ἐ., 199 ἐ., II, σ. 205 - 212 ἐ. (περὶ Ἐλεφαντίνης διδούσης τρεῖς κοάρτες ἐπὶ Ρωμαίων - Στρβ. XVII 820 - ἦτοι 1500 ἀνδρας)· σ. 210· ἀγνωστον διατὶ ἀντὶ τῆς ἐβραϊκῆς ὠμίλουν τὴν ἀραμαϊκὴν ἐν Ἐλεφαντίνῃ. Περί «δισπορίας» σ. 224. Ἦτο γνωστὸν, ὅτι ὁ βίος ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο εὐκόλος. Οἱ Ἰουδαῖοι συρρέουν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὑποτασσόμενοι εἰς τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε καὶ ἡ Γραφὴ μεταφράζεται χάριν αὐτῶν ἐλληνιστῇ. Ἡ Αἴγυπτος γίνεται δευτέρα Παλαιστίνη καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀνωτέρα Ἱερουσαλὴμ. Προστίθεται δὲ εἴτα ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ρώμη καὶ ἡ βόρειος Ἀφρική.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΥΓΑΣ ΔΥΟ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ: Τοῦ Λ. Βελέλη καί τοῦ Μ. Χαΐμη

**Στοιχεῖα γιά τούς Ἑβραίους τῆς Κέρκυρας, τῆς Θήβας, τῆς
Κρήτης, τῆς Ἄρτας, τοῦ Βόλου κ.ἄ. ἐλληνικῶν περιοχῶν.**

Ὅπως σᾶς μαρτυρεῖ ὁ τίτλος τῆς ὁμιλίας, πρόκειται ν' ἀσχοληθοῦμε μ' ἕνα φιλολογικό καυγά. Καί λέγοντας φιλολογικό καυγά, ἐννοοῦμε, τόν καυγά πού δέν ἔχει σχέση μέ προσωπικά ζητήματα καί γεγονότα ἀλλά ἀναφέρεται στήν ἀμφισβήτηση μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων μερῶν πάνω σ' ἕνα πνευματικό θέμα, ἱστορικό, φιλολογικό, θρησκευτικό, φιλοσοφικό, κ.λπ.

Ἡρωες στόν καυγά πού θά μᾶς ἀπασχολήσει εἶναι δύο Ἑλληνοεβραῖοι ἀπό τήν Κέρκυρα, μακαρίτες καί οἱ δύο ἀπό ἄρκετά χρόνια, πού προσέφεραν πολλά στόν τομέα τῆς ἐνημέρωσης σέ πράγματα ἐβραϊκοῦ ἐνδιαφέροντος: **Ὁ Λάζαρος Βελέλης** καί ὁ **Μωϋσῆς Χαΐμης**.

Γιά τόν Χαΐμη ἔχουμε μιλήσει σέ ἄλλες ὁμιλίες μας². Τώρα θά πούμε λίγα εἰσαγωγικά γιά τόν Βελέλη. Γεννήθηκε στήν Κέρκυρα τό 1859 καί φοίτησε στό Γυμνάσιο τῆς Κέρκυρας. Εἶχε δάσκαλο τόν Ἰωάννη Ρωμανό, ἐγκριτο φιλόλογο τῆς ἐποχῆς, γνωστό ἀπό τήν συγγραφή «Ἱστορία τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος Κερκύρας». Τελείωσε τό Γυμνάσιο, ὅπως γράφει ὁ Βελέλης, «μέ ἀριστα, πήρε καί μετάλλιο». Στό Istituto di Studi Superiori τῆς Φλωρεντίας συνέχισε τίς σπουδές του, ἀνακηρύχθηκε ἐκεῖ διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Ὁ Ρωμανός τόν εἶχε συστήσει στόν Βαρῶνο Ποντεστά, ἑφορο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας, ὅπου μέ πάθος ρίχτηκε στή μελέτη καί πρίν ἀπό τό 1895 διδάσκει ἐβραϊολογία ὡς καθηγητής τῶν Ἑβραϊκῶν σχολείων τοῦ Λιβόρνου στήν Ἰταλία. Στά 1894 ὁ Ν.Α. Παπαγιαννόπουλος ἐκδίδει στήν Ἀθήνα τό ἔργο του «Ἑρμηνεία τοῦ Ὑμνου τοῦ Ἀββακούμ», ὡς διατριβή γιά τήν ὑποψηφιότητά του στήν ἔδρα τῆς Ἑβραϊκῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ Βελέλης μελετᾷ τό κείμενο καί περίπου ἕνα χρόνο μετά, στά 1895, δημοσιεύει μιά κριτική μελέτη τοῦ ἔργου μέ τόν τίτλο «Οἱ μνηστήρες τῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ Ἑδρας τῆς Ἑβραϊκῆς ἀπό πάσης πλευρᾶς γραμματικῆς, μεταφραστικῆς, γλωσσολογικῆς, ἱστορικῆς» (ἐκδ. Ἰωσήφ Ναχαμούλη, Κέρκυρα 15/1/1895). Στήν ἴδια ἐκδόση ὑπάρχει καί μιά ἄλλη κριτική, γιά πραγματεία τοῦ Σπύρου Κ. Παπαγιωργίου, πού ὑποστήριζε ὅτι στίς συναγωγές Κερκύρας οἱ Ἑβραῖοι ἔψαλναν μεταβιβλικά ὅσματα ἐλληνικά, ἰταλικά καί πορτογαλικά. Αὐτός ὁ Παπαγιωργίου εἶχε συμμετάσχει ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος στό Ε' Συνέδριο Ἀνατολιστῶν στό Βερολίνο (1882) παρουσιάζοντας αὐτή τήν πραγματεία του. Ὁ Βελέλης, γνώστης τῶν θεμάτων κάνει τήν κριτική του καί παρατηρεῖ γιά τά ὅσματα, τά ἰταλικά, ὅτι στήν κυριολεξία ἦσαν σέ ἀπουλιανή διάλεκτο καί τά «πορτογαλικά» δέν ἦσαν τέτοια ὅσα Ἰσπανικά. Στό τέλος παρουσίαζε γραμμένο ἐλληνικά ἕνα ὅσμα ἀπό ὀκτώ τετράστιχα πού τῶμελναν κατά τήν Πεντηκοστή (δηλ. τό Σαβουῶθ) στή συναγωγή τῆς Κέρκυρας, ἀλλά ἡ γλῶσσα του ἦταν ἡ ἐβραϊκή, ἦταν γραμμένο σέ στοιχεῖα ἐβραϊκά.

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1904 ὁ Βελέλης ἔλαβε μέρος σ' ἕνα διαγωνισμό πούχε προκηρύξει ὁ ἀγνωστός Μ. Κορτιαλένιος γιά τήν συγγραφή μελέτης «Περί τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια ὡς θεμελιωτοῦ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσῆς ἐν Ἑλλάδι». Τήν Κριτική Ἐπιτροπή τοῦ Διαγωνισμοῦ ἀποτελοῦσαν οἱ τότε καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου Σπ. Λάμπρος καί Σ.Κ. Σακελλαρόπουλος καί ὁ Φ. Γεωργαντᾶς, Ἐπιθεωρητής Δημ. Ἐκπαίδευσῆς. Ὁ διαγωνισμός ματαιώθηκε γιατί ὑπῆρχε μόνο ἕνας ὑποψήφιος. Ξαναπροκηρύχτηκε, ὑποβλήθηκαν δύο ἐργασίες καί βραβεύτηκε ἡ μελέτη τοῦ Λάζαρου Βελέλη πού τό 1908 τήν τύπωσε: Ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων, Ἀθήνα, μέ τίτλο «Ὁ Καποδίστριας» (σελ. 180).

Ἐνῶ ὅμως ὁ Βελέλης εἶναι γνώστης καί ἀριστος χειριστής τῆς καθαρεύουσας, τό μεγάλο μήνυμα τοῦ Ψυχάρη ἀπό τό 1888 μέ τό περίφημο «Ταξίδι» του ἔχει συνενᾶρει πολλούς λόγιους Ἕλληνες καί τό πρῶτο ξεσπάθωμά τους γίνεται ἀπό τό ἱστορικό μόνο ἕως ὑποψήφιος. Ξαναπροκηρύχτηκε, ὑποβλήθηκαν δύο ἐργασίες καί βραβεύτηκε ἡ μελέτη τοῦ Λάζαρου Βελέλη πού τό 1908 τήν τύπωσε: Ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων, Ἀθήνα, μέ τίτλο «Ὁ Καποδίστριας» (σελ. 180).

Στήν Κορακιάνα τῆς Κερκύρας: Κ. Θεοτόκης, Σ. Δεσύλλας, Λ. Μαβίλης, Α. Κεφαλληνός, Μαρτζοῦκος, Η. Σταῦρος, Ε. Δεντρινίου, Ἀλ. Πάλλης καί Μ. Χαΐμης (Ἀπό τόν «Νουμά», 8 Μαΐου 1905).

Νίκος Βέης, ὁ Ρῶμος Φιλλύρας, ὁ Μένος Φιλήντας καί τόσο ἄλλοι.

Ὁ Ψυχαρισμός παρά τίς γλωσσικές ὑπερβολές του στάθηκε εὐεργετικός γιά τήν ἐλληνική πραγματικότητα καί σήμερα ἑκατό περίπου χρόνια μετά τό κίνημά του ὁ καθένας πού νιάζεται γιά τή Γλῶσσα τοῦ τόπου του μπορεῖ νά ἐκτιμήσει τά θετικά στοιχεῖα πού πρόσφερε. Κυριολεκτικά μέ τά μούτρα ρίχνονται οἱ δύο μας ἥρωες, ψυχαριστές, παθιάρηδες κι' αὐτοί μέσα στούς τόσους ἄλλους. Εἶναι Δεκέμβρης τοῦ 1903 ὅταν ἀπό τό Λονδίνο ξεκινάει ὁ Βελέλης, βασικά καθαρευουσιάνος μ' ἕνα του γράμμα στό «Νουμᾶ» καί στέλνει τήν πρώτη του συνεργασία: ἕνα ἄρθρο τοῦ Γερμανοῦ Κάρλ Νήττριχ γιά τή μετάφραση στή δημοτική γλῶσσα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων τό μεταφράζει στή δημοτική μ' ἕνα προλογικό του σημείωμα, ὅπου ὁ Βελέλης γράφει:

«... Πρώτη φορά προβάλλω στὸν τύπο μέ τή δημοτική, ἔπειτα ἀπό κάμποσα ἐλληνικά πούγραφα γιά ἐφημερίδες καί βιβλία. Ὁ ἄρχισω καί πάλε στήν καθαρεύουσα, κι' ἔπειτα θά ξαναγράψω ἀκόμα ρωμεϊκά κατὰ τό φύλλο καί ὅπως τό φέρνει ἡ περίστασις...»

Ἀπό τή μεριά του ὁ ἀρχισυντάκτης τοῦ «Νουμᾶ» ὑποσημειώνει γιά ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν του: «Ὁ κ. Βελέλης εἶναι ὁ γνωστός Ραββῖνος ἀπό τοὺς Κορφοῦς, πολὺ γλωσσος καί βαθεῖα διαβασμένος στήν Ἑβραϊκή ἱστορία καί γλῶσσα. Εἶναι μερικά χρόνια, στήν ἐποχὴ τοῦ Τρικούπη, εἶπανε νά διοριστεῖ καθηγητὴς τῆς Ἑβραϊκῆς στό Πανεπιστήμιο, ἀλλὰ ἡ ἠρσηκεῖα ἐμπόδισε. Ἔτσι τὸν ἀφῆσε τό ἀνεξίτηλο μᾶς κράτος καί ζήτησε τύχη σὰ ξένα. Ὁ «Νουμᾶς» θεωρεῖ τιμὴ τῆς συνεργασίας του».

Αὐτὸ τό βιογραφικὸ γιά τὸ Βελέλη στοιχεῖο ἐνισχύεται διευκρινιστικά ἀπ' τὸν ἴδιον, ὅταν στή νέα του συνεργασία πού στέλνει τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1904 μέ τό ἄρθρο του «Ἀθηναῖοι καί Γερουσαλιμνοί» («Νουμᾶς», ἀρ. 118 /17.10.1904), ὑστερόγραφο σημείωμα διάψευδε ὅτι εἶναι Ραββῖνος καί πληροφοροῦσε ὅτι, σὰν τέλειωσε τό Γυμνάσιο, ὁ Νομάρχης Κερκύρας ἔγραψε τοῦ Κουμουνδούρου νὰ τὸν στείλει ἡ Κυβέρνηση στή Γερμανία νὰ σπουδάσει «Θεολογία Ὁβρείκη γιά νά γίνει μιά μέρα Ραββῖνος στοὺς Κορφοῦς». Καί συνεχίζει: «Ἐγὼ δὲ δέχθηκα γιὰτί ἔβλεπα πού δὲν εἶταν δουλειὰ δική μου. Σπούδασα ὅμως Ὁβρείακα καί Θεολογία ἀκόμα, μὰ πάντοτε σὰν ἱστορικός καί φιλόλογος, πολὺ ἐλεύθερα καί ἀνεξάρτητα». Καί παρακάτω: «Νά διοριστῶ στό Ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιο δὲν ἔχω πιά καμιάν ἐλπίδα, μάλιστα τῶρα πού θέλοντας πάλι νά εἶμαι ἀνεξάρτητος τόριξα στή δημοτικὴ κ' ἔτσι ἔχασα, φοβᾶμαι, τὴ φιλία μερικῶν πού μέσα στό Φλογερὸ Καμίνι συμπαθοῦσαν μιά φορά γιά μένα. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πού, ἂν τ' ἀποφάσιζαν νά μέ διορίσουν, θάμπαινα ἐκεῖ μέσα γιά νά κάνω δουλιὰ γερὴ καί πλέρια, καί οἱ φοιτητὰδες δὲ θά μάθαιναν μονάχα Ὁβρείακα ὅπως πρέπει μὰ θάψαχναν ἀκόμα μαζί μου τίς ἀρχαιοτήτες τῆς Κύπρου τῆς Κρήτης καί ἄλλων τόπων γιά νά βροῦμε πῶς τὰ γράμματα καί ὁ πολιτισμός πέρασαν ἀπὸ τὴν Ἀσία καί τὴν Αἴγυπτο στήν Ἑλλάδα. Αὐτὸς εἶναι κάμπος σπουδῆς πού ταίριαζε νά δοθεῖ σέ μένα, γιὰτί ἀπὸ τὰ μικρά μου εἶμαι βουτηγμένος μέσα στήν κλασικὴ φιλολογία καί στίς σημαντικὲς γλώσσες. Ἄν ἤμουν ἐγὼ στήν Ἀθήνα καί στήν Κρήτη, ποῖός ξερεῖ ἂν ὁ Evans θά παιδεύονταν ἀκόμα γιά νά ξεδιαλῶσει αὐτὰ τὰ ἀλλιώτικα γράψιματα πού βρῆκε στήν Κνωσσο;»

Θά μπορούσε πολλὰ νὰ πεῖ κανεὶς καί νὰ σχολιάσει τίς σκέψεις τοῦ Βελέλη, ὅμως πρέπει κάποτε νὰ φτάσουμε στὸν καυγᾶ. Ὡστόσο δὲν παραλείπω νὰ πῶ ὅτι ἀξιῶθηκε πρὶν πεθάνει (1940) νὰ γνωρίσει ὡς καθηγητὴς, κατὰ τὸ 1929 ἢ 1930, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τὴν ἔδρα

τῆς Ἑβραϊολογίας (πληροφορία κ. Ἰωσήφ (Πέπου) Ὁβαδία), ἀλλὰ τακτικός ἢ ἑκτακτος, εἶναι ἀνεξακρίβωτο καί χρειάζεται πολλὴ ἔρευνα ἀκόμα, γιά τὴ συμπλήρωση τῶν βιογραφικῶν του.

Ὁ Βελέλης καί ὁ Χαΐμης (κατὰ πέντε χρόνια νεώτερος του, γεννήθηκε τὸ 1864) ἦσαν συμπατριῶτες καί γνωστοί, τοὺς βρίσκουμε δὲ μαζί, στίς 30 Σεβὰτ τοῦ ἔτους ἀπὸ Δημιουργίας 5651, (δηλαδή τοῦ 1891) στήν πρώτη ἐπέτειο τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχираββίνου Κερκύρας Ἰωσήφ Λεύη, νὰ ἐκφωνοῦν λόγους, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ἀρ. 3738 τῆς Βιβλιογραφίας Legrand, ὅπου βιβλιογραφεῖται (φυλλάδιο, 13 σελίδων, ἔκδοσι Ἰωσήφ Ναχαμούλη, σέ λευκὸ χαρτί). Προηγεῖται πρόλογος σύντομος μέ ὑπογραφὴ Χ καί ἀκολουθοῦν ὁ λόγος τοῦ πρώτου μέ ὑπογραφὴ Lazare Belleli καί τὸ δευτέρου μέ ὑπογραφὴ M. Caimi, καί οἱ δύο στὰ ἰταλικά.

Ὡπως εἶχα πεῖ στήν ὁμιλία μου γιά τὸν Μωῦσῃ Χαΐμη, ὁ Χαΐμης ξεκίνησε τὴ συνεργασία του μέ τὸ «Νουμᾶ», στέλνοντας τὸ λόγο του πού εἶχε ἐκφωνήσει στίς 9 Μαρτίου 1905 κατὰ τὴν παράσταση στήν Κέρκυρα τοῦ Εὐεργετικοῦ Ταμεῖου τοῦ ὁποῖου ἦταν Γεν. Γραμματέας («Νουμᾶς», ἀρ. 148/15.5.1905, «Ἕνας Λόγος»). Ἐκεῖ εἶχε πεῖ ὁ Χαΐμης ὅτι μιλάει στή δημοτικὴ «γιατί εἶναι ἡ γλῶσσα πού μιλᾶσανε γιά αἰῶνες ὡς μητρικὴ τους οἱ πρόγονοί μας, οἱ Ἑβραῖοι, πού ἤρθαν στὸν δωδέκατο αἰῶνα ἀπὸ τὴ Θήβα γιά νὰ φέρουν στὸν τόπο τοῦτο βιομηχανία καί ἐμπόρια. Ἐγραφε ἀκόμα ὅτι ὁ Παῦλος κατέκτησε τὸν κόσμον μέ τὴν τότε δημοτικὴ καί ὅτι, γιά τοὺς Ἑβραῖους τῆς Κέρκυρας, εἶχε γραφεῖ σέ ρωμαϊκὴ γλῶσσα τό βιβλίον τοῦ Προφήτη Ἰωνᾶ καί ὅτι τό κείμενο αὐτὸ βρισκόταν στή βιβλιοθήκη τῆς Ὁξφόρδης.

Αὐτὰ τὰ διαβάζει ὁ Βελέλης, καί ἀπὸ τὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο ὅπου βρισκόταν (καί ὅπως φαίνεται, ἐργαζόταν ἐπαγγελματικά) στέλνει ἕνα γράμμα στὸν Ταγκόπουλο, («Νουμᾶ», ἀριθ. 153 τῆς 19/6/1905), μέ τίτλο «Πεταχτὰ καί Σύντομα», ἀποκρούοντας «αὐτὸ τό ξανακουσμένο παραμῦθον καί ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ δὲν ἔγινε στοὺς Κορφοῦς ἀλλὰ στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης» ὅπου οἱ Ὁβραῖοι εἶπαν πολλοὶ καί γραμματισμένοι ἴσια μέ τὰ 1669, ὅπου τὸ μεγάλο κᾶστρο ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων κι αὐτοὶ ἔφυγαν ἢ ἐσκορπίστηκαν, οἱ περισσότεροι πηγαίνοντας στή Ζάκυνθο, ὅπου ἔχτισαν τὸ λεγόμενο Κρητικὸ Ζυναγῶνι, ἕνα σωρὸ ἐρείπια τῶρα μέ τοὺς σεισμούς πού ἐχάλασαν τὸ νησί τὸ μυρωδάτο». «Ἐπίσης γράφει ὅτι πῆγε στήν Ὁξφόρδη, πῆρε ἀντίγραφο πού μετέγραψε στὰ ἐλληνικά καί τῷχει ἔτοιμο γιά δημοσίευση. Ὅπως φαίνεται, τό κείμενο τῆς Ὁξφόρδης ἦταν σέ γλῶσσα ἐλληνικὴ ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα, τὰ γράμματά του ἦσαν ἑβραϊκά. Δίνει ἀκόμα τὴν πληροφορία ὁ Βελέλης ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Μπολωνίας ἔχει κι' αὐτὴ ἕνα δικό της χειρόγραφο μὲ τὴν ἰδια μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ, καινούργια ὅμως στοὺς γλωσσικούς τύπους» «... τὴν ἐμελέτησα καί βαστάω ἀντίγραφο πού θά μέ βοηθήσει νὰ κάνω τὴν κριτικὴ ἔκδοσιν αὐτοῦ τοῦ κειμένου. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χειρόγραφο τ' ὄνομα Candia, βρίσκεται γραμμένο κάμποσες φορές, κ' ἔπρεπε, μιά κι ἀποδείχτηκε τὸ ἐναντίον, νὰ μὴ λέν καί ξαναλέν ἀκόμη σέ Ἀνατολὴ καί Δύση πῶς τὴν ἡμέρα τῆς Μεγάλης Νηστείας στὰ Ζυναγῶνια τῶν Κορφῶν διαβάζαν τὸν Ἰωνᾶ στὴ ρωμεϊκὴ γλῶσσα. Ἀπ' αὐτὸ καμιά μαρτυρία δὲν ὑπάρχει ὅσο γιά τοὺς Κορφοῦς τὸ ξέρουμε ὅμως θετικὰ ἀπὸ βιβλία τῆς ἐποχῆς πού ἐγίνονταν στήν Κρήτη ἴσια μέ τὸν καιρὸ πού ἕνας ραββῖνος Ἡλίας Καψάλης μέ τ' ὄνομα διδάσκει νὰ πᾶναι ἡ συνήθεια κατὰ τὰ 1540 ἀπάνου κάτου». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Βελέλης προσθέτει μιά ὑποσημείωση στὸ κείμενο τῆς πρὸ Νουμᾶ ἐπιστολῆς του. Τὴν ὥρα πού τὴν ἔγραφε πληροφορήθηκε, ὅπως γράφει, «ὅτι

τῇ ρωμείκῃ μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ τῇ διάβαζαν καί στῆς Πάδοβας τὸ συναγώγι ἀπὸ ἓνα βιβλίο τοῦ 1553 (Πληροφ. τῆς τότε Ἀμερικανικῆς Ἑγκυκλοπαίδειας τ' 4ος, λήμματα Biblia Modern Greek). Ἡ πληροφορία ὅμως αὐτὴ βγῆκε λαθεμένη. Τὸ μόνο πού εἶχε συμβεῖ ἦταν ὅτι ὁ Ραββίνος τῆς Πάδοβας εἶχε γράψει γράμμα στὸν Καψάλη ρωτώντας τον γιατί κατάργησε αὐτὸ τὸ ὠραῖο ἔθιμο, ἔστω κι' ἂν στὴ συναγωγή τῆς Κρήτης κατὰ τὸ Γίὸμ Κιπούρ διάβαζαν ὅλο τὸ ρωμεῖκο κείμενο τοῦ Ἰωνᾶ, ἀφοῦ πρῶτα διάβαζαν τὰ πρῶτα ἐδάφια του στὸ ἑβραϊκὸ πρωτότυπο, σύστημα πού ἐβρισκε παράξενο ὁ Ραββίνος καί ὠστόσο θεωροῦσε τὸ ἔθιμο σεβαστὸ καί ἀποροῦσε στὸ γράμμα του γιὰ τὴν κατάργησή του.

Στὸ ἄλλο ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑβραίων τῆς Κέρκυρας ἀπὸ τὴ Θήβα, ὁ Βελέλης παρασυρμένος ἀπ' τὸ Ραββίνο Βενιαμίν τῆς Τουδέλας, πού εἶχε βρεῖ τὸν 12ο αἰῶνα 2.000 ἑβραίους στὴν Θήβα, ἄριστους μεταξουργούς καί βαφεῖς καί ἓνα μονάχα στὴν Κέρκυρα, εἶχε πιστέψει κι αὐτὸς παλιότερα καί εἶχε γράψει τὸ ἴδιο πράγμα, ὅτι δηλ. οἱ Ἑβραῖοι Κερκυραῖοι κατάγονταν ἀπὸ τὴ Θήβα.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο πού εἶχε ἐνισχύσει αὐτὴ τὴν ἀποψή του, ἦταν ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ πού ὁ Ρογήρος τῆς Σικελίας εἶχε καταλάβει συγχρόνως Κέρκυρα καί Θήβα, ἄρχισαν καί στὴ Σικελία νὰ δουλεύουν τὸ μετάξι, αὐτὸ τὸ εἶχε γράψει ὁ Παπαρρηγόπουλος στὴν ἱστορία του. Σκέφθηκε λοιπὸν ὁ Βελέλης ὅτι οἱ Ἑβραῖοι πού ἀκολούθησαν τὸ Ρογήρο καί τὰ νικηφόρα στρατεύματά του φεύγοντας ἀπὸ τὴ Θήβα πρὸς τὴ Σικελία καί τὴν Κέρκυρα, πιθανόν νὰ μετέφεραν τὴν τέχνη τοῦ μεταξιοῦ στὴ Σικελία. Ἐπίσης, ἀργότερα, ἐξηγεῖ ὁ Βελέλης, ὄντας φοιτητὴς στὴ Φλωρεντία καί ἐτοιμάζοντας μιά μελέτη πάνω στὸν Ἀριστοφάνη καί διαβάζοντας τὸν «Ἀθηναῖο» σὲ μιά παμπάλαιη ἐκδοσὴ του, πληροφορήθηκε τὴν «ἱστορίτσα ἐνὸς καυῶ» μεταξὺ Θηβαίων καί Κρισσαίων (κατοίκων τῆς ἀρχαίας Κρίσσας τοῦ σημερινοῦ Χρυσοῦ δηλαδὴ). Καυχιόντουσαν οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἡ πατρίδα τους ἡ Θήβα ἔχει τ' ὄνομα ΣΙΔΑΙ ἐπειδὴ ΣΙΔΗ εἶναι λέξη Θηβαϊκὴ καί σημαίνει ροδιά καί ὁ κάμπος τῆς Θήβας ἔχει πολλές ροδιές. Διαπιστώνει ἀκόμα ὅτι ΣΙΔΑ εἶναι τὸ ὄνομα πού οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κέρκυρας καί μόνον αὐτοί, δίνουν στὸ ρόδι. Εἶχε συμπεράνει ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὅτι σίγουρα οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι κάτοικοι τῆς Κέρκυρας ἦσαν Θηβαῖοι. Ἔτσι, ἐξομολογεῖται ὁ Βελέλης ἐρμηνεύοντας τὴν ποίηση τοῦ Πινδάρου (ποῦταν Θηβαῖος) στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Φλωρεντίας, καυχιόταν καί καμάρωνε ὅτι ἦταν συμπατριῶτης τοῦ ποιητῆ!!!

Κάποτε ὅμως, ξαναδιαβάζοντας τὸν «Ἀθηναῖο» στὰ 1905 («Ἀθηναῖο», ἸΔ, 650—651) βρῆκε ὅτι ὁ καυγᾶς ἦταν μεταξύ Θηβαίων καί Ἀθηναίων στὰ χρόνια τοῦ Ἐπαμεινώνδα (καί ὄχι τῶν Κρισσαίων) καί συνεχίζει στὸ γράμμα του: «Τὴν τελευταία στιγμὴ βρίσκω τὸ δέντρο σιδεᾶ σὲ μιά ἀπέραντη ἐπιγραφὴ τῆς Σικελίας (BOECVN 3594) καί σ' ἄλλα βιβλία» ὥστε πάει ἡ Θήβα καί ἡ συγγένειά μου μὲ τὸν Πίνταρο». Ἔμεινε τελικὰ ὁ Βελέλης μὲ τὴν ἀμφιβολία πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ καί συνιστοῦσε σ' ὅσους βρίσκονταν στὴν Ἑλλάδα νὰ ψάξουν σὲ κανένα παλιὸ ἑβραϊκὸ νεκροταφεῖο τῆς Θήβας μήπως βροῦν ἑβραϊκὰ ὀνόματα Κερκυραίων.

Ἐνα τρίτο σημεῖο τῆς διαφωνίας Βελέλη — Χαΐμη ἦταν ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε γράψει στὴ δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς. Ὁ Βελέλης χαρακτηρίζει αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ ὡς «φαντασία» καί τονίζει πόση σημασία δίνει στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πού παρέχει τὶς ἀποδείξεις στὰ διάφορα προβλήματα. Γράφει κι' ἄλλα, ἱστορικογεωγραφικά, γιὰ τὴν Ἄρτα, ὅμως αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε παρακάτω.

ΛΑΖΑΡΟΥ ΒΕΛΕΛΗ

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1908

Τώρα ὅς δοῦμε ποιά ἦταν ἡ ἀντίδραση τοῦ Χαΐμη στὰ γραφόμενα τοῦ συμπατριώτη του. Στὸ φύλλο 155/10.7.1905 τοῦ «Νουμᾶ» ἀπαντᾶει σὲ ἄρθρο πού μὲ τὸν τίτλο: «Ἀπάντηση στὰ «Πεταχτὰ καί Σύντομα»». Φανερά πειραγμένος καί δηκτικὰ ἀλλὰ μὲ σεμνότητα, βεβαιώνει ὅτι τὰ λόγια του γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Ἰωνᾶ, ἦταν μιά παρένθεση λίγο ποιητικὴ, λίγο ἱστορικὴ. Δέν τοῦ πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ «νὰ κάμῃ ἀνακάλυψες στὸν κάμπο τῆς ἐπιστήμης», κι' αὐτὴ ἡ ἀθῶα του παρένθεση «σκανδάλισε ἕναν τρανὸ κριτικὸ πού ζεῖ στὴ Λόντρα μέσα καί μᾶς σφενδονίζει ἀπὸ κεῖθε πέρα κάμποσες σοφές ἐπικρίσεις καί πατρικὲς ὀρμηνίες». Δέν εἶπε ὅτι τὴ μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ τὴν κάμανε οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κέρκυρας, ἀλλὰ ὅτι ἔχει διαβάσει μιά φορά «ὅτι τὸ πρῶτο κείμενο σὲ ρωμεῖκη γλῶσσα βρίσκεται στὸ Ὁξφόρδ καμωμένο» γιὰ τοὺς Ἑβραίους τῆς Κερκύρας. Τὴν εἶδηση αὐτὴ τὴν εἶχε πρωτοδώσει ὁ κ. Νοῦμπάουερ, βιβλιοθηκᾶριος τῆς Ὁξφόρδης, τὴν πῆρε ὁ κ. Λάμπρος κι' ἀπ' αὐτὸν τὴν ἔμαθε ὁ Ρωμανὸς καί τὴν ἔγραψε στὴν ἱστορίαν τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος τῆς Κερκύρας καί ἀπὸ κεῖ τὴν πληροφορήθηκε ὁ Χαΐμης. Κι ὅμως, συνεχίζει ὁ Χαΐμης, ὁ ἴδιος ὁ κριτικὸς «πού τώρα ἀστράφτει καί βροντᾶει, ἐργάστηκε ἀρκετὰ γιὰ τὴ διάδοση τῆς εἰδήσεως» μὲ τὴ μετάφρασή του σὲ μιά εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα τῆς ἱστορίας τοῦ Ρωμανοῦ, χωρὶς νάχει ἀκόμα πάει καί δεῖ τὸ περίφημο κείμενο τοῦ Ὁξφόρδ. Βρίσκει κανεῖς τὸν μπελαῦ του ὅταν δέν πάει ἐπὶ τόπου γιὰ ἔρευνες, λέει παρακάτω, καί γιὰ παράδειγμα παρατηρεῖ πῶς ὁ «ἀκριβολόγος κριτικὸς» μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχει γνωρίσει τὸ Βόλο ἔχει γράψει ὅτι οἱ Βολιώτες ἐκεῖ μιλοῦν ἑλληνικά, ἐνῶ εἶναι ἰσπανόφωνοι. Στὴ συνέχεια γιὰ τὸ θέ-

μα της γλώσσας των Ευαγγελίων (δέν περιορίζεται ο Χαΐμης στον Παύλο), ο Χαΐμης επιμένει ότι ήταν η δημοτική της εποχής τους, γιατί απευθύνονταν στους ταπεινούς και απόκληρους του λαού που ήθελαν να προσηλυτισούν. Τό ίδιο είπε και ο Κρουμπάχερ. Τό αν τό ελληνικό, τό κείμενο είναι τό πρωτότυπο ή μετάφρασή του δέν είχε νά κάμει τίποτε μέ τά λόγια του. Άκόμα καί αν αποδειχθεῖ ότι ή μετάφραση είναι από σημειτικό κείμενο καί έχει έβραϊσμούς, τό πράγμα δέν αλλάζει, γιατί καί οι ελληνικές μεταφράσεις της Γραφής των Έβραίων της Ήπειρου έχουν έβραϊσμούς χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι δέν είναι γραμμένες στη δημοτική.

Στό θέμα της Θηβαϊκής καταγωγής των Έβραίων της Κέρκυρας επιμένει ο Χαΐμης δντας σίγουρος, όπως γράφει, από τή βεβαιωμένη γραμμική καταγωγή τους, από τή σύγχρονη κατάκτηση απ' τό Ρογήρο της Θήβας καί της Κέρκυρας, απ' τήν «τοπαλλαξιά» πολλών Έβραίων από τή Θήβα στό κράτη του Ρογήρου καί ή όχι πολυ άργότερα «ή παρουσία ή πλήθεια» των Έβραίων στην Κέρκυρα καί ό ένας ή δυό βαφιάδες πού βρήκε ο Τουδέας τόν 12ο αιώνα, πού μπορεί νά ήταν ή έμπροσθοφυλακή των κατοπινών πού ή τέχνη τους αυτή είναι Θηβαϊκή τέχνη. Καί τελειώνει στό θέμα αυτό μ' αυτά τά λόγια, επί λέξει: «... καί τέλος ή χαριτωμένη αυτή Σίδα (τό ρόιδο, λέξη Θηβαϊκή) πού ύστερα από τόσες τρυφερές αγάπες κάτου στό ρωμαντικό ούρανό της Φιρέντζας τήν άπαρνιέται σήμερα (ό κριτικός μας) μή βαστώντας νά τή δει νά φλερτάρει μέ άλλους!» Προσθέτει τελειώνοντας καί ένα ακόμη επιχείρημα ότι οι Έβραίοι της Γραικικής Συναγωγής, πού λειτουργούσε στην Κέρκυρα από 700 χρόνια, γιορτάζουν μέ τους άλλους Έβραίους τή γιορτή του Πουρίμ στις 14 Άδάρ, αλλά μόνον στό θρησκευτικό μέρος, ενώ τό γλέντι, τίς μασκαράτες κλπ., τό κάνουν στις 15 Άδάρ, όπως δηλαδή είχε θεσπίσει ο Μαρδοχάιος καί όρισαν οι ραββίνοι μόνο γιά τά Σούσα καί τίς μεγάλες καί τειχισμένες πολιτείες. Κι' αυτό δείχνει τήν καταγωγή τους από τήν πανάρχαια καί τρισέβδοξη πολιτεία τή Θήβα, πού υπήρξε καί μεγάλη καί τειχισμένη.

Στό ίδιο όμως γράμμα του Χαΐμη υπάρχει καί μιά άλλη άναφορά, μιά άπάντηση στό πρόβλημα της ονομασίας της Άρτας, πού είχε προσθέσει ο Βελέλης στό γράμμα του, όπως είπαμε παραπάνω. Από κάποιο βιβλίο γνωμοδοτήσεων ενός ραββίνου της Κέρκυρας, γραμμένο στην Κέρκυρα στό 1497 καί τυπωμένο στην Κων/πόλη τό 1537 από τό γιό του συγγραφέα, προκύπτει από ένα διασκευτήριο ότι στό παλιά χρόνια τό όνομα της Άρτας ήταν Καρνανία ή Καρνανιά. Όταν έφτάσεν εκεί ο Βενιαμίν στον 12ο αιώνα, του τήν είπαν ΑΧΤΑ καί μέ τό άρθρο μπροστά αυτός έγραψε ΛΑΧΤΑ. Τό ΑΧΤΑ είχε υπερισχύσει του ΑΡΤΑ. Σ' όλες όμως τίς εκδόσεις του Βενιαμίν βρίσκουμε ΑΒΤΑ (καί μέ τό άρθρο ΛΑΒΤΑ), γιατί στό έβραϊκό τό Β μοιάζει μέ τό Χ καί οι Ισπανοί γραφιάδες πού δέν ήξεραν τόν τόπο τό άλλαζαν εύκολα. Αρχικά ή Άκαρνανία ήταν ένα βυζαντινό θέμα, ένα επαρχιακό τμήμα, άργότερα, άγνωστο πώς, τ' όνομά της μετακινήθηκε πρós τήν πρωτεύουσα, σήμαινε τ' άσως τήν πρωτεύουσα δηλαδή τήν Άρτα. Τό ίδιο έγινε επί Βενετοκρατίας κατά τρόπο αντίστροφο, στην περίπτωση του τοπωνυμικού CANDIA πού άρχικά σήμαινε τήν Κρήτη όλη καί άργότερα λεγόταν μόνο γιά τό 'Ηράκλειο καί τό ΝΕΓΡΟΡΟΝΤΕ πού άρχικά σήμαινε μόνο τή Χαλκίδα. Σ' αυτά όλα ο Χαΐμης δέν συμφωνεί καί γράφει ότι τήν Καρνανία 1) δέν τήν ξέρουν οι Χριστιανοί της Άρτας καί 2) ούτε ένας νοικοκύρης Άρτινός Έβραίος πού ρώτησε δέν μπόρεσε νά του ξεδιαλύσει «άν ή λέξη «Άκαρνανία» δέ θέλει νά φανερώσει καλλίτερα τήν επαρχία ή αν δέν είναι παραμόρφωση της λέξης «Άμβρακία».

Ο Βελέλης διάβασε τά γραφόμενα του Χαΐμη κι' απ' τήν

καμαρούλα του στό Hampstead του Λονδίνου, όπως μάς πληροφορεί, κάθεται στις 14 Ιουλίου 1905 καί κάνει τήν άντεπίθεσή του κι ή άρένα του άγώνα θά είναι πάλι ο «Νουμάς» (άρ. Θ 156/22.7.1905). Καί έρχεται τώρα, όχι βέβαια γιά πολύ, ή δεύτερη φάση του μέ τίς ακόλουθες παρατηρήσεις: 1) Ότι ή ρωμείκη μετάφραση του Ίωνά έγινε στην Κρήτη γιά Κρητικούς καί από Κρητικούς (δηλ. όχι γιά Κορφιώτες). Αυτό τό δέχτηκε ο Ρωμανός καί ο Νούμπάουερ στην Όξφόρδη δέν έφερε καμιά αντίρρηση, τούδειξε μάλιστα του Βελέλη καί όλα τά έβραϊκά χειρόγραφα από τους Κορφούς πού φυλάγονταν στην Μποντλεϊανή Βιβλιοθήκη, 2) Ψέγει τόν Χαΐμη γιατί άναφέρει στό θέμα του Πουρίμ «ή Σούσα» καί όχι «τά Σούσα», 3) Ξανατονίζει ότι δέν αποδεικνύεται ή προέλευση των Κερκυραίων Έβραίων από τή Θήβα, τήν ίδια δέ εποχή υπήρχαν Έβραίοι στό Μιστρά, Μεθώνη, Κορώνη, Ναύπακτο, Τρίπολη κι ο Πεταχιός έγραψε από τή Ραπισβώνα ότι οι Έβραίοι του Βυζαντίου ήταν περισσότεροι από όσους θά μπορούσε νά χωρέσει ή Παλαιστίνη. Πληροφορεί επίσης ότι στό «Jewish Chronicle» σχολίασε τά όβριωρμείκα μοιρολόγια πού έτύπωσε ή Έπετηρίδα του «Παρνασσού» καί ότι στό Μουσείο της Σπάρτης υπάρχουν έβραϊκές επιγραφές πού ξέχασε ο Millet.

Έρχεται πάλι ή σειρά του Χαΐμη νά ξαναπαντήσει («Νουμάς», άρ. 159/14.8.1905). Γράφει, λοιπόν, πρώτα - πρώτα ότι ο κριτικός της Λόντρας κάνει πνεύμα μέ έιρωνεία, αλλά ούτε ο ένας ούτε ο άλλος ύστερούσαν σέ πνεύμα, ειρωνείες καί πειρακτικούς χαρακτηρισμούς γιατί όσο κι αν ο φιλογολικός καυγάς δέν έχει έλάτρη προσωπικά, ωστόσο ο κάθε αντίπαλος μέσα στη μέθη της γνώμης πού υποστηρίζει ζητάει πάντα νά διεκδικεί τήν τιμή των άλλων. Όστερα ο Χαΐμης ξανάρχεται στό θέμα της Θηβαϊκής καταγωγής των Κερκυραίων καί επιμένει ότι έχει δικιο, επαναλαμβάνοντας ότι επί 700 χρόνια τόσο οι Έβραίοι της Κέρκυρας όσο καί οι Έβραίοι της Θήβας γιορτάζουν τό καρναβάλι του Πουρίμ στις 15 Άδάρ γιά τό λόγο πού παραπάνω άναφέραμε. Γράφει ακόμα ότι είναι αμφίβολο αν στην αρχαία εποχή είχαν οικογενειακά όνόματα κι αν άλλαχτηκαν μέ τόν καιρό. Τά κορφιάτικα «Ναζών, Έλιέζερ, Μουστάκης» φαίνεται νά είναι της ίδιας πηγής. Οι Έβραίοι πού στην Έπανάσταση του 1821 πήγαν απ' τή Θήβα στη Χαλκίδα δέν είχαν όνόματα πούμοιαζαν μέ τά κορφιάτικα. Πιθανόν νά είχαν όνόματα ότομικά - βιβλικά σύμφωνα μέ τό σύστημα των Έβραίων της Ήπειρου.

Αυτός λοιπόν ήταν ο φιλογολικός καυγάς των δύο ήρώων μας. Όσο γιά τό ποιός τελικά δικαιώθηκε καί σέ ποιές από τίς άπόψεις του, αυτό μπορεί ν' άποτελέσει αντίκειμενο μιάς άλλης έργασίας.

1. Ο Λάζαρος Βελέλης είχε καί δεύτερο έβραϊκό όνομα, Μενάχμ.
2. Βλέπε Χρονικά, τεύχος 26 (Φεβρουάριος 1980).

[Όμιλία πού έγινε στό Έντευκτήριο του Συλλόγου «Φίλων», τό Φεβρουάριο του 1983. Στοιχεία περί των Λ. Βελέλη καί Μ. Χαΐμη έχουν δημοσιευθί σέ άρθρο του κ. Ί. Σιακκή στό περιοδικό Χρονικά, Τεύχος 20 (Ιούνιος 1979). Άρθρο του Μ. Χαΐμη γιά τους Έβραίους της Κέρκυρας έχει δημοσιευθί στό Χρονικά Τεύχος 58 Άπρίλιος 1983].

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΗΣ

ΕΝ Τῷ ΣΥΛΛΟΓῳ «ΟΜΟΝΟΙΑ»

ΚΑΙ ΤῶΝ ΕΡΩΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ὑπο

M. B E A E A H

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Ο ΚΩΡΑΙΟΣ»

Ι. ΝΑΥΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

1892

«Όλοι οι τόποι σου σ' ἐκράξαν Χαιρετώντας σε θερμά. Καί τά στόματα ἐφώνησαν Ὅσα αἰσθάνεται ἡ καρδιά. (Ὑμνος τῆς ἐλευθερίας).

Διά τούτων τῶν λόγων ὁ ἀοίδιμος Σολομός προσ-
αγορεύει τήν ἐκ μακροχρονίου ληθαργίας ἀφυπνιζο-
μένην ἐλληνικήν ἐλευθερίαν. Ὡ! ποῖον μαγευτικόν ὄ-
νομα γλυκέως τίπτει μου τό οὖς καί ζωογονεῖ ἀπάσας
τοῦ σώματός μου τās ἴνας διά τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἐν-
νοίας! Καί τίς ὁ μή λατρεύων καί τά πάντα θύων ἐπὶ
τοῦ βωμοῦ τῆς ἐλευθερίας. Ἦν ἡ μέν φύσις ἐνέπνευ-
σε καί ἐδίδασκεν, ἡ δέ ἀνθρωπότης παραληροῦσα ἐκά-
θισεν ἐπὶ θρόνου, εἰς οὗ τινος τοὺς πόδας προθύμως
καί εὐσεβάστως γονυπετοῦσι καί ἐπουράνιοι καί ἐπί-
γειοι ἄσμενοι κύπτοντες τόν αὐχένα ὑπὸ τοιοῦτον
θεάρεστον καί εὐγενῆ ζυγόν. Τί δέ σήμερον δέν μῆ-
νύει ἐλευθερίαν. Καί αὐτά τά δένδρα ὀργῶντα πρὸς
ταύτην ἐκβάλλουσιν ἐκ τῶν κλάδων φύλλα καί ἄνθη
ἀπαλλαγέντα τῶν αἰχμῶν τοῦ παγεροῦ χειμῶνος· αἱ
χειλιδόνες διασχίζουσιν τὸν ἀπέραντον αἰθέρα ἀφι-
κνύονται εἰς τήν ἡμετέραν χώραν ἀγγελιαφόροι τῆς
ἐλευθερίας· ἀγέλαι καί ποίμνια καταλείποντα τās με-
λαγχολικὰς τοῦ χειμῶνος διαμονὰς ἐξέρχονται, ἵνα ἀ-
πολαύσωσι τοῦ λαμπροῦ θεάματος, ὃπερ ἡ φύσις κα-
τά τήν ἐποχὴν ταύτην ἐκτυλίσσει εἰς τά ὄμματα τῶν
θνητῶν. Τέλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος καί ἐν Εὐ-
ρώπῃ καί ἀλλοῦ μετὰ ψυχῆς ἀγαλλομένης πανηγυ-
ρίζει κατὰ τās ἡμέρας ταύτας ἐλευθερίαν, εἴτε ἐθνι-
κὴν εἴτε πνευματικὴν».

ΜΩΥΣΗΣ ΧΑΪΜΗΣ

Σχετικά μέ τό παλιό ἄρθρο τοῦ Μωϋσῆ Χαΐμη, τό
ὁποῖο ἐδημοσιεύθη εἰς τό τεῦχος ἀρ. 58 (Ἀπρίλιος
1983) τῶν «Χρονικῶν», καί ἐν συνεχείᾳ ὡσαν ἐδη-
μοσιεύθησαν γιά τήν προσωπικότητα τοῦ Μωϋσῆ
Χαΐμη εἰς τό τεῦχος ἀρ. 20 (Ιούνιος 1979) ἔχω νά
προσθέσω καί τά ἀκόλουθα:

Ὁ Φῶτος Γιοφύλλης σέ δημοσίευσά του εἰς τό πε-
ριοδικό «ΗΩΣ» (Ιούλιος 1947), ὑπό τόν τίτλον «Ἡ
Φιλολογική Ἀθήνα πρὸ σαράντα ἐτῶν, Ἀναμνήσεις
ἀπό τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκροπόλεως» γράφει γιά τόν
Μωϋσῆ Χαΐμη:

Στήν «Ἀκρόπολη» ἐργάζονταν ὡς μεταφραστής
καί ὁ πολύ μορφωμένος Ἑβραῖος τῆς Κέρκυρας
Μωϋσῆς Χαΐμης, πού ἦταν πρῶτα δημοδιδάσκα-
λος, κατόπιν καθηγητῆς σέ γυμνάσια καί τέλος ἀν-
ταποκριτῆς τῆς Ἰταλικῆς «Τριμπούνας». Ἦταν
πραγματικός λόγιος, μέ πολλές γνώσεις καί πρό-
θυμος γιά συζήτηση.

Εἰς τό ἴδιο ἄρθρο δημοσιεύεται καί σκίτσο τοῦ
Μωϋσῆ Χαΐμη ἀπό σχέδιο τοῦ μεγάλου Ἑλληνα ζω-
γράφου Γ. Ροῖλου.

ΜΩΥΣΗΣ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ἀπό ἄρθρο τοῦ κ. Ἄγγ. Βλάχου

Γράφοντας γιά τήν κακοδαιμονία τῆς ἐλληνικῆς
γλώσσας («Ἡ γλωσσική ἰλαρά μας», «Καθημερινή»,
15.5.1983), ὁ Πρέσβυς Γεν. Διότης τῆς Ε.Ρ.Τ. καί
γλωσσολόγος κ. Ἄγγ. Βλάχος σημειώνει, μεταξύ ἄλ-
λων:

«Κανείς μας δέν ἔχει προσέξει τό φαινόμενο Ἰσραήλ.
Τήν νεκρανάσταση τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσας. Πρωτε-
γάτης τῆς ὁ πολυτιμημένος ἀπό τοὺς Ἑβραίους Μπέν
Γιεχούντα, πού στίς ἀρχές τοῦ αἵωνα δούλεψε γιά νά
προσαρμόσει τά παλιά Ιουδαϊκά στίς σύγχρονες ἀ-
νάγκες, καί τώρα στό Ἰσραήλ τρία σχεδόν ἑκατομύ-
ρια ἄνθρωποι μιλοῦν, γράφουν, ἀγορεύουν, ἀρθρο-
γραφοῦν, διαπληκτίζονται, βρίζονται ἐβραϊκά, ἐνῶ
πρίν ἀπό 50 περίπου χρόνια οἱ Ἑβραῖοι Ἐσκενάζι μι-
λοῦσαν τό Γίντις καί οἱ Ἑβραῖοι Σ ἐφαρντί τό Λαντίνο
καί οἱ Ἑβραῖοι Γεμενίτες τήν ἀραβική. Ἀπό τό 1948,
ὅταν ἰδρύθηκε τό Κράτος τοῦ Ἰσραήλ, ὅλοι οἱ μετα-
νάστες γιά νά γίνουν πολίτες τοῦ Ἰσραήλ ἔπρεπε, σέ
6 μῆνες μέσα, νά μιλοῦν τήν ἐβραϊκή. Πῶς; Πηγαί-
νοντας στό σχολεῖο 6 ὥρες τήν ἡμέρα, μέ Δάσκαλο
καί Μαῦρο Πίνακα, γιά νά μάθουν νέα γλώσσα, δύ-
σκολη καί δυσπρόφερτη, μέ ἄγνωστο γι' αὐτούς ἀλ-
φάβητο. Κι ἀπό νεκρή, ἡ ἐβραϊκή ἐγινε ὀλοζώντανη
γλώσσα, τόσο ὥστε δύο ὁδηγοί ταξί, ὁ ἑνας Πολω-
νοέβραϊος κι ὁ ἄλλος Γεμενίτης, νά βρίζονται πλού-
σια, αὐθόρμητα καί ἀνεξάντλητα ἐβραϊστί. Ἡ διαβο-
λεμένη αὐτή φυλὴ κατόρθωσε κι αὐτό τό θαῦμα».

Ο Αϊχμαν, ο δήμιος των Εβραίων, λίγο πριν πεθάνει. Τότε «βολτάρισε» στον περίβολο των φυλακών.

Ο Αϊχμαν από τον τάφο μιλάει για τους Εβραίους της Ελλάδας!

● Ο άγνωστος Βούλφ και η εξαγορά της Γκεστάπο ● Τό «κόλπο» του τυφοειδούς πυρετού ● Οι γάμοι με Ιταλούς αξιωματικούς ● Αποκαλυπτικές σελίδες από το Ημερολόγιο του Δήμιου των Εβραίων.

Τό δράμα των Εβραίων της Ελλάδας, κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής και τὰ τεχνάσματα, πού προσπάθησαν νά χρησιμοποιήσουν μερικοί από αυτούς γιά νά σωθούν, ἀποκαλύπτει ὁ Ἀντολφ Αϊχμαν στά ἀπομνημονεύματά του, πού κυκλοφόρησε στή Γερμανία ἡ γυναίκα του μέσω, τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Ντρϋφφελ.

Ὅπως δήλωσε ἡ γυναίκα τοῦ διώκτη τῶν Εβραίων, ὁ ὁποῖος κατάφερε μετά τόν πόλεμο νά διαφύγει στήν Ἀργεντινή, ὅπου ἐντοπίσθηκε καί ἐκτελέσθηκε στό Ἰσραήλ, τό βιβλίο αὐτό τό εἶχε γράψει ὁ Αϊχμαν ἀπό τό 1951 ὡς τό 1959.

Ὁ ἐκδότης διαβεβαιώνει, ὅτι πρόκειται γιά τὰ αὐθεντικά ἀπομνημονεύματα τοῦ Αϊχμαν. Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπό αὐτά τό εἶχε ὑπαγορεύσει ἀρχικά σέ μαγνητόφωνο καί κατόπιν διόρθωσε ὁ ἴδιος τό καθαρογραμμένο κείμενο, πού τό συμπλήρωσε σέ πολλά σημεία. Ὁ ἐκδοτικός οἶκος διαθέτει τίς μαγνητοταινίες καί τὰ χειρόγραφα. Σύμφωνα μέ ἔνορκη βεβαίωση τῆς γυναίκας του, πού δημοσιεύεται στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου, ὁ Αϊχμαν ἄφησε ἐντολή νά δημοσιευθοῦν τὰ ἀπομνημονεύματά του μετά τό θάνατό του.

Ἡ ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων ἀρχίζει μέ τή δήλω-

ση τοῦ Αϊχμαν, ὅτι τὰ ὅσα γράφει ἀποτελοῦν τή μοναδική ἀλήθεια γιά «ἓνα τρομερό κεφάλαιο τοῦ τελευταίου πολέμου». Ἡ δήλωση αὐτή φέρει ἡμερομηνία 9 Φεβρουαρίου 1959.

Ὁ φανατικός ναζιστής, ἀφοῦ μιλάει πρῶτα γιά τή ζωή του, τή σταδιοδρομία του στήν Γκεστάπο καί τόν ρόλο του μέσα στόν μηχανισμό τῆς χιτλερικής Ἀστυνομίας, περιγράφει κατόπιν τὰ ποικίλα μέτρα γιά τήν «λύση τοῦ ἐβραϊκοῦ προβλήματος» καί παραθέτει λεπτομέρειες γιά τίς δραστηριότητες τῆς Ὑπηρεσίας του στίς διάφορες χώρες.

Σύμφωνα μέ τὰ στοιχεῖα τοῦ Αϊχμαν, ὁ ἀριθμός τῶν Εβραίων, πού μεταφέρθηκαν ἀπό τήν Ελλάδα μέ τή δική του «τεχνική βοήθεια» στά διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως καί ἔχασαν τή ζωή τους, ἀνέρχεται «μόνο» σέ 30.000. Στήν πραγματικότητα τὰ θύματα αὐτά εἶναι περισσότερα. Ἀλλά ὁ ναζιστής ἐγκληματίας νόμιζε, φαίνεται, ὅτι ἡ μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τους θά περιορίζε τίς εὐθύνες του καί θά ἐλάφρυνε τή θέση του.

ΟΙ ΔΩΡΟΔΟΚΙΕΣ

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὁ Αϊχμαν ἀποδίδει σημασία στό νά δείξει, ὅτι ἡ ὑπηρεσία του ἐργαζόταν καλά καί ἀποτελεσματικά. Ἔτσι σπεύδει ἀπό τήν ἀρχή νά διαψεύσει τίς πληροφορίες, ὅτι πολλοί Εβραῖοι ἀπό τήν Ελλάδα, πού ἐπρόκειτο νά μεταφερθοῦν γιά ἀναγκαστική ἐργασία στή Γερμανία, κατάφεραν νά ἀπαλλαγοῦν τῆς ὑποχρεώσεώς τους μέ τήν πληρωμή σημαντικῶν ποσῶν στούς ἐκπροσώπους του στήν Ἑλ-

λάδα. «Κάτι τέτοιο», γράφει, «μου είναι τελείως αγνωστο».

Σχετικά με τις θρυλούμενες δωροδοκίες Γερμανών αξιωματικών από Έλληνες Έβραίους έχει αναφερθεί και τό δνομα κάποιου Α. Βούλφ, πού είχε πάει στην Ελλάδα σάν ειδικός άπεσταλμένος τής «ύπηρεσίας Αιχμαν». «Αν ή μεταπολεμική φιλολογία» παρατηρεί ό δήμιος έκτομμυρίων Έβραίων, «ισχυρίζεται ότι αυτός ό Βούλφ είχε σταλεϊ σάν εκπρόσωπος τής ύπηρεσίας μου στην Ελλάδα και ότι άργότερα πήγα και έγω ό ίδιος εκεί, θά πρέπει νά διευκρινίσω: πρώτο, ότι ή ύπηρεσία μου δέν είχε κανένα «σύμβουλο» μέ τό δνομα Βούλφ, ούτε ύπήρχε κανένας αξιωματικός των Ές - Ές μέ τό δνομα αυτό στην Ελλάδα. Δεύτερο, ότι γιά πρώτη και τελευταία φορά στή ζωή μου πάτησα ελληνικό έδαφος τό 1937, όταν έκανα ένα ταξίδι στή Μέση Ανατολή. Τέτοιοι ισχυρισμοί των μεταπολεμικών συγγραφέων έπιτρέπουν πολλά συμπεράσματα γιά τήν φιλαλήθειά τους».

Και γιά νά άποκλείσει τελείως τό ένδεχόμενο νά κατόρθωσαν μερικοί από τους Έλληνες Έβραίους νά σωθούν πληρώνοντας κάποιο χιτλερικό όργανο, ό Αιχμαν προσθέτει, ότι ό άγνωστός του Βούλφ μπορεί ίσως νά άνηκε σέ κάποιο γραφείο τής Κεντρικής Υπηρεσίας Ασφαλείας του Ράιχ. Όπωςόδήποτε όμως δέν θά είχε δικαίωμα ύπογραφής και θά ήταν τελείως άναρμόδιος νά παίρνει τόσο μεγάλες άποφάσεις.

Η έξαγορά τής «συνειδήσεως» των εκπροσώπων του ναζισμού μέ χρήματα δέν ήταν ό μόνος τρόπος, πού προσπαθοΰσαν νά χρησιμοποιήσουν οι Έβραίοι γιά νά άποφύγουν τό ταξίδι χωρίς γυρισμό. Ό Αιχμαν περιγράφει στο βιβλίο του και ένα τέχνασμα, πού δοκίμασαν πολλοί Έβραίοι τής Ελλάδας γιά νά έπιτύχουν τή σωτηρία τής. Χωρίς άποτέλεσμα όμως. Γιατί έπενέβη ό ίδιος και ματαίωσε τά σχέδιά τους.

«Θυμάμαι», γράφει «ότι κάποτε έγινε μία προσπάθεια στην Ελλάδα νά έμποδισθεϊ ή μεταφορά Έβραίων μέ τήν έπίκληση κάποιας δήθεν έπιδημίας (τυφοειδούς πυρετού). Έδωσα έντολή νά εξετασθεϊ ή περίπτωση και άποφάσισα τελικά νά γίνει ή μεταφορά γιατί διαπίστωση, ότι δέν ύπήρχε καμία έπιδημία. Αν δέν τό έκανα αυτό θά είχαμε ξαφνικά άνάλογες «έπιδημίες» και σέ όλες τις άλλες χώρες. Από τά στρατόπεδα, στα όποια οδηγήθηκαν αυτές οι δήθεν μολυσμένες «φουρνιές», δέν αναφέρθηκε ούτε μία περίπτωση τυφοειδούς πυρετού. Αυτό δέν μπορεί νά τό άμφισβητήσει κανείς, λέγοντας ίσως, ότι οι Έβραίοι πού άρρώσταιναν, στέλλονταν κατ' ευθειαν γιά έξόντωση. Γιατί εκεί ύπήρχαν και άλλοι Έβραίοι διαφόρων έθνικοτήτων, πού έμειναν τελικά στή ζωή και δέν άκουσαν τίποτα γιά τυφοειδή πυρετό και γιά έκτέλεση των άρρώστων».

ΓΙΑΤΙ ΕΠΕΤΡΕΠΑΝ

Έπιτυχία είχε άντιθέτως μία άλλη μέθοδος σωτηρίας των Έβραίων τής Ελλάδας και συγκεκριμένα των γυναικών: τελούσαν γάμους μέ Ιταλούς αξιωματικούς. «Είναι αλήθεια» παρατηρεί ό Αιχμαν στα άπομνημονεύματά του «ότι πολλοί Ιταλοί αξιωματικοί

παντρεύονταν πλούσιες Έλληνίδες Έβραίες και τις πήγαιναν μετά στην Ιταλία. Τέτοιοι στην πραγματικότητα εικονικοί γάμοι έναντι καταβολής τρομακτικών ποσών έδιναν και έπαιρναν. Τις πιό πολλές φορές οι γάμοι αυτοί διαλύονταν κατόπιν, άμέσως, μόλις τά ζευγάρια έφταναν σέ σίγουρο ξένο έδαφος».

Τό έρώτημα είναι γιατί οι ναζι επέτρεπαν τους γάμους αυτούς, άφού ήξεραν τί κρυβόταν πίσω από τήν τέλεσή τους. Τήν άπάντηση δίνει ό Αιχμαν μέ τήν «καθησυχαστική» πληροφορία, ότι ήσαν σχετικά λίγοι και ότι δέν είχαν φθάσει σέ σημείο νά δημιουργήσουν πρόβλημα. «Πίσω από τήν πλάτη των Έβραίων», συμπληρώνει, μέ ύποκριτική συμπόνοια, «παίζόταν ό,τι μπορεί νά φαντασθεϊ κανείς: οικονομικά συμφέροντα, μεταξύ των άλλων και των Ιταλών, ποικίλες δραστηριότητες των μυστικών ύπηρεσιών, ένέργειες των άνταρτών κλπ. Οι εικονικοί γάμοι πάντως δέν έφερναν έμπόδια στή γενικότερη έφαρμογή των μέτρων μας. Οι διάφοροι «σύμβουλοι», πού ύπηρετούσαν στην Ελλάδα, θά είχαν στείλει άσφαλώς πολλές δακρύβρεκτες έκθέσεις, αν έβλεπαν όποιοδήποτε κίνδυνο στους γάμους αυτούς».

Όπωςόδήποτε ό Αιχμαν δέν δείχνει νά έτρεφε ιδιαίτερη συμπάθεια πρós τους Έλληνες Έβραίους όπως άποκαλύπτει ένας ύπαινιγμός του γιά τή συμπεριφορά μερικών από αυτούς στή «Τερέζιενστατ», τό γνωστό στρατόπεδο, πού τό χρησιμοποιούσαν οι ναζι σάν βιτρίνα γιά νά εξαπατούν τόν Έρυθρό Σταυρό και νά άποδεικνύουν, ότι μεταχειρίζονταν καλά τους κρατούμενους τους. «Ένας αριθμός από τους Έλληνες Έβραίους», γράφει «μεταφέρθηκε στην Τερέζιενστατ, πράγμα πού έμεινε στή μνήμη μου, γιατί έκαναν εκεί ιδιαίτερη έντύπωση — ίσως γιατί ήσαν οι πιό πονηροί έμποροι από τους άλλους. Τό συμβούλιο των γερόντων τής Τερέζιενστατ ήταν δυστυχισμένο, πού ύποχρεώθηκε νά δεχθεϊ αυτούς τους Έλληνες Έβραίους. Άργότερα τους μεταφέραμε στό Άουσβιτς».

Σέ πολλά σημεία του βιβλίου του ό Αιχμαν έπικαλείται άγνοια όρισμένων περιστατικών, τά όποια όμως θυμάται και περιγράφει. Αυτό συμβαίνει π.χ. μέ τή μεταφορά μιās «φουρνιάς» Έβραίων από τή Ρόδο τόν Αύγουστο του 1944, λίγες δηλαδή έβδομάδες πρίν άρχίσει ή ύποχώρηση των Γερμανών από τήν Ελλάδα. «Γιά τό θέμα αυτό» λέει, «δέν μπορώ νά πω πολλά πράγματα. Γιατί από τό Μάρτιο ως τό Δεκέμβριο του 1944 βρισκόμουν στην Ούγγαρία και έμφανιζόμουν πού και πού στό Βερολίνο γιά νά λύσω προβλήματα σχετικά μέ τους Έβραίους τής Ούγγαρίας. Μέ τά άλλα θέματα τής ύπηρεσίας μου δέν είχα καιρό νά άσχοληθώ. Βέβαια ό άναπληρωτής μου, πού ήθελε πάντα νά ξέρει τις άπόψεις μου γιά νά κατοχυρώνει τή θέση του, θά μέ είχε ένημερώσει. Σήμερα όμως δέν μπορώ νά θυμηθώ ένα τέτοιο θέμα σάν τή μεταφορά των Έβραίων από τή Ρόδο».

Ό Αιχμαν ισχυρίζεται στα άπομνημονεύματά του, ότι ή μεταφορά Έβραίων από τήν Ελλάδα γινόταν «κάτω από ιδιαίτερη πίεση από πάνω, από τήν πλευρά τής κυβερνήσεως». Για τόν λόγο αυτό

Διωγμοί Έβραίων στην Άλβανία Τό 1953

Σύμφωνα με τηλεγραφήματα από την Καστοριά (στις 2.3.1953), πληροφορίες που ελήφθησαν από την Άλβανία αναφέρουν ότι έγινε έντονότερος ο διωγμός των λίγων Έβραίων που μένουν εκεί. Κάθε συλλαμβανόμενος Έβραίος κλείνεται στη φυλακή, απ' όπου μόνο νεκρός είναι πιθανόν να βγει. Οι έβραϊκές περιουσίες δημεύονται. Για να δικαιολογήσει τα μέτρα αυτά, η άλβανική κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι Έβραίοι αντιπολιτεύονται το καθεστώς. Φαίνεται, όμως, ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν αληθεύει και ότι η άλβανική κυβέρνηση για να φανερίσει πιστή στην Κόμιν-φορμ εξοντώνει συστηματικά τα ισραηλικά στοι-χειό. Απόπειρα αποδράσεως Έβραίων με πλοίαρια προς την Ιταλία απέτυχε και κατοπιν αυτού διετάρχη η σύλληψη όλων των Έβραίων.

Την πληροφορία για την κατάσταση που έπικρα-τούσε στην Άλβανία τό 1953 αναδημοσιεύουμε από τό περιοδικό **Ίστορία**, Μάρτιος 1983. Σύμφωνα με στοιχεία της **Εγκυκλοπαίδειας Judaica** τό 1969 απέ-μεναν στην Άλβανία περίπου 200 Έβραίοι (στά Τί-ρανα, Σκούταρη και Βαλόνια) που δεν είχαν κοινοτική όργάνωση, ραββίνους, ούτε κι εκπαιδευτικές δυνατό-τητες.

χρειάστηκε να στείλει στην Ελλάδα τό συνεργάτη του Βισλιτσένι, για να ενισχύσει τόν Άλδix Μπουρννερ, που ήταν ο κανονικός αντιπρόσωπος της υπηρεσίας του, της διευθύνσεως IV Β4, στην Ελλάδα. «Θυμάμαι ακόμη», συνεχίζει, «ότι αναγ-κάστηκα να στείλω στην Ελλάδα πολλούς από τούς άνδρες μου».

Σέ ιδιαίτερο «ένδιαφέρον» της κυβερνήσεως του Βερολίνου για τούς Έβραίους της Ελλάδας αποδίδει ο Άιχμαν τή συνέχιση των μεταφορών τους στη Γερ-μανία, ως τό τέλος σχεδόν της παραμονής των χιτλε-ρικών στρατευμάτων στην Ελλάδα. Η Βέρμαχτ είχε διαθέσει μάλιστα για τή δουλειά αυτή φορτηγά τράι-να. «Από δικής μου πλευράς», καταλήγει ο Άιχμαν, «έστειλα εκεί τούς καλύτερους άνδρες μου, τόν Βι-σλιτσένι για τίς διαπραγματεύσεις και τόν Μπουρν-νερ και τόν Μπουργκερ για τίς τεχνικές λεπτομέρειες της έπιχειρήσεως».

Α. ΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

[«Ακρόπολις», 24.4.1983]

«ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΟ ΙΣΛΑΜ»

Άπό τό βιβλίο του κ. Άντ. Μ. Οίκονομίδη

Παρουσιάζοντας ο κ. Γ. Μαρίνος στόν «Οίκονομι-κό Ταχυδρόμο» (21.4.1983) τό βιβλίο του κ. Άντ. Οί-κονομίδη «Πόλεμος και Ειρήνη στό 'Ισλάμ» (Έκδοσις Ίνστιτούτου Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου και Διε-θνών Σχέσεων Θεσσαλονίκης, 1980), σημειώνει, με-ταξύ άλλων:

Έδώ στην Ελλάδα, που τόσο συνηθίζομε να κάνουμε (άκριτη) χρήση της έννοιας του Άραβικού Έθνους, ά-γνοούμε ότι ισχύει ή έννοια του Μουσουλμανικού Έθνους.

...«Όλοι οι πιστοί Μουσουλμάνοι είναι άδελφοί» διακη-ρύσσει τό Κοράνι, πράγμα που έχει δυσμενέστατη σέ βά-ρος των Έλλήνων παρενέργεια, αφού Μουσουλμάνοι εί-ναι και οι Τούρκοι, άρα άδελφοί των Άράβων κατά τήν έν-τολή του Προφήτη τους. Άντίθετα ο έθνικισμός θεωρείται μεταξύ των ψευδών θεών που δανείστηκε τό 'Ισλάμ από τή Δύση» (Gibb). Πάντως ή ιδέα του Παναραβισμού που πήρε τή μορφή της διακηρύξεως της ιδέας του «Άραβικού Έθνους» βρήκε τή συνταγματική της διατύπωση στό Σύν-ταγμα στην Ελλάδα και τήν Αίγυπτο. Κι από κεϊ πρέπει να προέρχεται και ή σχετική σύγχυση που παραπλανά όχι μό-νο έμάς τούς Έλληνες, αλλά και άρκετούς ρομαντικούς Άραβες, ιδίως νεαρούς και Ιδιαίτερα Παλαιστίνιους, που γαντζώνονται πάνω στην ιδέα αυτή, όπως ο πνιγμένος πά-νω σέ μία σανίδα. Επίσης θά καταλάβουμε καλύτερα τά δσα συμβαίνουν στό 'Ιράν και τά δσα πράττει ο άκατανόη-τος σέ μάς Καντάφι, άν λάβομε υπ' όψη ότι ή παγκοσμίοτη-τα του προφητικού μηνύματος συνεπάγεται ως άπώτερο σκοπό τήν κατάκτηση όλόκληρης της ανθρωπότητας και τήν υπαγωγή της υπό τήν πολιτική αιγίδα του 'Ισλάμ. (Η ύ-πογράμμιση είναι του περιοδικού «Χρονικά»). «Όσο δεν πραγματοποιείται αυτό τό Ισλανικό, δσο δεν ύπακούει ο κό-σμος σ' ένα μοναδικό άρχηγό, διάδοχο του προφήτη, οι πι-στοί, πρέπει να πολεμούν για να επέκτείνουν τήν Dar - Ui - islam και να περιορίσουν μέχρι έκμηνείσεως τήν περιοχή των άπίστων (Dar - Ui - Habr). Έξ ου και προκύπτει για τόν Μουσουλμάνο τό Ιερό καθήκον, έξεχόντως άξιόπαινο, να συμμετάσχει στόν Ιερό πόλεμο (τζιχάντ)».

ΧΡΟΝΙΚΑ 1983

Γραφεία: Σουρμελή 2

Αθήνα (109) — Τηλ. 88.39.953

* Έκδότης: τό Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον υπό του Προέδρου του κ. Ίωσήφ Λόβινγκερ, ο οποίος είναι και υπεύθυνος συμφώνως τω νόμω (Σουρμελή 2 — Αθήνα).

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2

* Επιμέλεια έκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος της Ένώσεως Συν-τακτών Περιοδικού Τύπου.

* Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: ΦΟΤΟΜΑ Ε.Π.Ε. Σπ. Δοντά 10, Αθήνα.

* Τα ένυπόγραφα άρθρα δεσμεύουν μόνον τό συγγραφέα τους.

* Η αναδημοσίευσις κειμένων είναι έλευθέρα, με τήν προϋπόθεσι, ότι θά αναφέρεται ή πηγή: Περιοδικό «Χρονικά», Κεντρικό Ίσραηλι-τικού Συμβουλίου.

ΠΩΛ ΦΡΗΝΤΜΑΝ:

Πρόδρομος ενός κράτους

Σήμερα που το Ισραήλ έχει καταστή κράτος ισχυρόν, προκόπτον και επίφοβον, ως αναδράμωμεν εις τήν χαρουργήν τῆς υπάρξεως αὐτοῦ, ὑπό τήν σύγχρονον μορφήν του — ἐδῶ καί 90 χρόνια.

Ὁ πρῶτος συλλαβὴν τήν ιδέαν τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἀρχαίας πατρίδος τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Κυρίου, ἐκ τῶν κόλπων τοῦ ὁποίου ἀνεδύθη ὁ ἀναμορφωτῆς τῆς Ἀνθρωπότητος, ὑπῆρξεν ὁ Γερμανοεβραῖος διανοούμενος Παῦλος Φρήντμαν, τὰ κατὰ τὸν ὁποῖον ἄς πληροφορηθῶμεν ἐκ πρώτης πηγῆς:

«Ὁ Παῦλος Φρήντμαν διέτριβεν εἰς τὸ Βερολῖνον, ἦτο ἱστορικός, ἀνθρωπος ἀνωτέρας περιωπῆς, τιμώμενος εἰς τοὺς ἀνωτάτους κύκλους τῆς γερμανικῆς πρωτευούσης, συγγραφεὺς βιβλίου περὶ Ἀννας Μπόλεϋν, τὸ ὁποῖον ἀπέκτεψε φήμην μεγάλην. Τὴν σημαντικὴν αὐτοῦ περιουσίαν μετεχειρίζετο χάριν φιланθρωπικῶν σκοπῶν καὶ ἀφειδέστατα πρὸς τοῦτο ἐδάπανα».

Ὁ Φρήντμαν (κατὰ τὸ ἔτος 1892) σαρανταπέντε ἐτῶν, εἶχε γεννηθῇ εἰς τὸ Καϊνίξμπεργκ τῆς τότε Ἀνατολικῆς

Πρωσσίας, καίτοι δὲ Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς εἶχε λάβει χριστιανικὴν ἀγωγὴν — μὴ συναναστρεφόμενος τοὺς ὁμοεθνεῖς του. Ἐνδιατρίβων εἰς ἱστορικές μελέτας, ἐταξίδευε συχνά εἰς τὰς μεγάλας πρωτευούσας, ὁ δὲ ἀραῖος κύκλος τοῦ ἦσαν ἄνθρωποι ἀριστοκρατικῆς τάξεως, διανοούμενοι καὶ ἀξιωματικοί. Ἦτο μετριοφρονέστατος καὶ φιλήσυχος καὶ διῆγε βίον μᾶλλον μονήρη.

Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἤρχισαν νὰ μεταναστεύουν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, θύματα τοῦ ἐκσπάσαντος τότε ἐκεῖ ἀντισημιτικοῦ κύματος καὶ διεσπάρησαν ὡς πρόσφυγες ἀνά τὰς χώρας ὅπου ἦσαν ἀνεκτοί, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Φρήντμαν ἐγεννήθη αἰσθημα βαθείας συγκινήσεως καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀποκλήρους ἐκείνους παλαιούς ὁμοφύλους του. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀταβιστικῶν παρορμήσεων ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἔρθῃ ἐπίκουρος αὐτῶν. Συνέλαβεν, ὅθεν, τὴν ιδέαν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων των, δι' ἐποικισμόν χέρσων ἐκτάσεων παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ τὴν ἐνδοχώραν τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τῆς Ἑρυ-

ΠΩΛ ΦΡΗΝΤΜΑΝ

Συγγραφέας, ἐμπνευστὴς τῆς ἐβραϊκῆς ἀποικίσεως τῆς περιοχῆς Μιντιάν (στό Σινά). Προτεστάντης, πρῶν Ἰσραηλιτῆς, ὁ Φρήντμαν γεννήθηκε στὸ Κένινσμπεργκ τῆς Πρωσσίας, ἀλλὰ ὁ τόπος καὶ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου του δὲν εἶναι γνωστά. Ἀφοῦ ἀπόκτησε μιά τεράστια περιουσία, ταξίδεψε σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὑλικὸ γιὰ τὰ ἔργα του: «*Les Depeches de G. Mchiel Ambassadeur de Venice en Angleterre pendant les annees 1554 à 1557*» (1896) καὶ «*Anne Boleyn - A Chapter of English History 1527 - 1535*» (2 τόμοι, 1885). Τὸ 1891 ἐξέδωκε τὸ ἔργο «*Das Land Midian*», ὅπου περιγράφει τὴς δυνατότητες ἀποικίσεως τῆς χώρας αὐτῆς.

Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰ ρωσικὰ πογκρόμ τοῦ 1880 κατὰ τῶν Ἑβραίων, δραματίσθηκε τὴ γῆ τῆς Μιντιάν σάν ἐν καταφύγιον γιὰ τὰ θύματα αὐτῶν τῶν διωγμῶν. Μὲ τὴν ἔλευση τοῦ σέρ Ἐβελυν Μπάρινγκ (μετέπειτα λόρδου Κρομερ) ὡς Βρεταννοῦ ἀντιπροσώπου στὴν Αἴγυπτο, ὁ Φρήντμαν ἄρχισε νὰ διαπραγματεύεται μὲ τὴς βρεταννικὲς ἀρχές. Συγχρόνως ἄρχισε νὰ προσελκύει τοὺς πρώτους ἀποίκους καί, τελικὰ, ἔπεισε μιά ομάδα 17 ἀνδρῶν, (6 γυναικῶν καὶ 4 παιδιῶν) ἀπὸ τὴν αὐστριακὴ Γαλικία νὰ συμμετάσχῃ στὴν ἐξερευνητικὴ ἀποστολὴ του. Ἀγόρασε ἓνα γιωτ ποὺ τὸ ὠνόμασε «*Ἰσραήλ*», τὸ ὁποῖο ἔφθασε στὸ Σουέζ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1893, μὲ 46 άτομα. Ὁ ἐπικεφαλὴς τῆς ἀποστολῆς Ἡρώσσος ἀξιωματικὸς ἀσκούσε πολὺ αὐστηρὴ πειθαρχία, μὲ ἀποτέλεσμα 18 άτομα νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ αὐτὴ. Ἀφοῦ ἄφησαν τὰ γυναικόπαιδα στὸ Κάιρο, ἡ ἀποστολὴ ἔφθασε τελικὰ στὴ χερσόνησο τοῦ Σινᾶ καὶ ἐνῶ ἦταν ἐτοιμὴ νὰ διαπλεύσῃ τὴν Ἑρυθρὰ Θάλασσα, πληροφορήθηκαν ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς Μιντιάν καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν τουρκικὴ νομοθεσία, ἀπαγορεύεται ἡ ἐγκατάσταση ἐκεῖ μὴ Μουσουλμάνων.

Ὅρισμένα άτομα ἐγκατέλειψαν τὸν Φρήντμαν καὶ ἐπιστρέφοντας στὸ Κάιρο διέδωσαν τὴς πλεον ἀπίθανες ἱστορίες σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σχέδιον τοῦ Φρήντμαν εἶχε τὴν ὑποστήριξη τοῦ σέρ Evelyn Baring, (μετέπειτα Λόρδου Cromer), ἐκπαιστώπου τῆς Βρεταννίας στὴν Αἴγυπτο, ὁ τοπικὸς Τύπος τὸ ἐξέλαβε σάν μιά βρεταννικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ καταλάβουν τὴ Μιντιάν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ξεσπάσουν διαμάχες μεταξὺ τῶν βρεταννικῶν καὶ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Τελικὰ, ὁ Φρήντμαν ὑποχρεώθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιόν του. Ἦταν οἰκονομικὰ χρεοκοπημένος καὶ πνευματικὰ καταπονημένος. Παρόλον δὲ ὅτι κέρδισε ἀρκετὰ δίκες ἐναντίον πολλῶν ἐφημερίδων ποὺ τὸν εἶχαν συκοφαντήσει, ἡ δικαστικὴ διαδικασία ὑπῆρξε μακρόχρονη, ὥστε ἡ τελικὴ δικάωσή του ἐπῆλθε χωρὶς οὐσιαστικὸ ἀντίκρουσμα.

[Ἀπὸ τὴν Ἑγκυκλοπαίδεια «*Judaica*», τόμος 7, σ. 193].

Ιερουσαλήμ: η καρδιά του Ισραήλ.

Θρᾶς Θαλάσσης — τήν βιβλικήν «Γῆν Μαδιάμ». Ἐξέδωκε, λοιπόν, συνοπτικὴν μελέτην εἰς τὴν ὁποίαν περιέγραφεν τὴν ἐγκαταλελειμμένην ἐκείνην περιοχὴν, τὴν ὁποίαν παρίστα ὡς κατάλληλον δι' ἐγκατάστασιν ἀποικιῶν τῶν μακρινῶν ἀπογόνων τῶν ἀρχικῶν οἰκιστῶν αὐτῆς καὶ ὡς ἐπιδεκτικὴν λαμπρᾶς ἐξελιξέως καὶ προκοπῆς, καθ' ὃ εὐρίσκομένης ἐπὶ τῆς χερσαίας ὁδοῦ ἐπικοινωνίας μέ τας Ἰνδίας. Οἱ ὀλίγοι Ἀραβες νομάδες πού τὴν διέσχισαν τότε, ταχέως θ' ἀπεσύροντο ἐνώπιον τῆς εἰσβολῆς τοῦ πολιτισμοῦ — τὸν ὁποῖον ὠραματίζετο ὅτι θὰ μεταλαμπάδευον ἐκεῖ οἱ μέλλοντες νὰ ἐγκατασταθοῦν προστατευόμενοι τοῦ περιπλανώμενοι Ἰουδαῖοι.

Προχωρῶν ἀπὸ τὴν ἰδέαν εἰς τὴν πράξιν, ὁ Φρήντμαν ἤρχισεν ἀντιμετωπίζων τὰς πραγματικὰς δυσκολίας τῆς θεωρητικῆς συλλήψεώς του. Συγχρωτισθεὶς μέ τοὺς ἐκ Ρωσίας ὁμοεθνεῖς του μετανάστας, ἔκρινεν ὅτι ἦσαν πολὺ ἀποχανωμένοι καὶ πολὺ ἐξουθενωμένοι, ὥστε νὰ ἐπιδοθῶν εἰς τὸ τραχὺ καὶ ἐπιπονον ἔργον τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἐρήμου εἰς ὠργανωμένον καὶ εὐημεροῦντα οἰκισμόν. Διὰ τοῦτο ἐπρωτίμην νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν πείραμά του μέ σφριγηλοὺς καὶ κατηρτισμένους Ἑβραίους τῆς Γαλικίας (ἐπαρχίας τῆς Αὐστρίας) καὶ ἐκλέξας πεντηκοντάδα ἐξ αὐτῶν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν ὑπὸ ἀναβίωσιν «Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας». Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ πειράματός του ἐναυπήγησε καὶ ἐπήνδρωσε πλοῖον, ἐφοδιασθέν μέ ὅλα τὰ χρειώδη ἀνέτου διαμονῆς, τὸ ὁποῖον ἐμελέε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κατοικία τῶν ἀποίκων μέχρις ὀργάνωσεως τῆς ἀποικίας τῶν. Συνεκέντρωσεν, ἐπίσης, συμπληρωματικῶς ἀπὸ ὁμόρους περιοχὰς ἐργάτας καὶ χειρῶνακτας καὶ ἐτέθη ἐπὶ τὸ ἔργον. Τὰ πράγματα ὅμως δέν ἦσαν ρόδινα, ἀν κρίνωμεν ἀπὸ τὴν συνέχειαν τοῦ σχετικοῦ χρονικοῦ:

«Ὁ Φρήντμαν ἦτο λεπτοφυής, νευρικός καὶ πολὺ καλομαθημένος ἀνθρωπος, διὰ τοῦτο πᾶς τις ἐθαύμαζε τὴν αὐταπάρνησιν αὐτοῦ, ἀναλαμβάνοντος μετ' ἀνθρώπων κατωτάτης κοινωνικῆς βαθμίδος, εἰς ἀγρίους τόπους, τοιαύτην ἐπικινδύνον ἀποστολήν. Καὶ ὁ θαυμαστός ἀνὴρ μετέβη εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀπαγγελίας. Ἀλλ' οἱ συνερονάται αὐτοῦ, οἵτινες περιέμενον νὰ ἴδωσι χωρὶν διαρροεμένῃν ἀπὸ μέλι καὶ γά-

λα, ἐφριξαν πρὸ τῶν δυσχερειῶν τῆς διὰ τοῦ Ἰδρωτός τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ ποικίλων ἄλλων ταλαιπωριῶν εἰρηνικῆς κατακτήσεως τῆς νέας πατρίδος. Ἐγραψαν λοιπόν εἰς τοὺς συγγενεῖς των ἐν Γαλικίᾳ τοιαῦτα φρικτὰ πράγματα, ὥστε ἐσχηματίσθη ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ μεγαλεπήβολος ἀρχηγὸς ἀπέβλεπεν εἰς ἰδίους ὑστεροβούλους σκοποὺς, ἀναλώμασι τῶν πτωχῶν ἀποίκων».

Συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Φρήντμαν εἶχεν ἀνυπολόγητα νὰ μετέλθῃ αὐστηρὰ μέτρα πειθαναγκασμοῦ κατὰ τοῦ συρφετοῦ τὸν ὁποῖον εἶχε συλλέξει, τὰ δέ βασικὰ στελέχη του, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν εὐκόλῳ τὸ ἐγχείρημα καὶ ὠρῶδουν πρὸ τῶν δυσχερειῶν, προσεπάθησε νὰ τὰ φιλοτιμήσῃ καὶ νὰ τὰ ἐμψυχώσῃ, διὰ νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἡ εὐγενὴς ἀπόφασις τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπωμισθῇ.

Καί, κατὰ τὴν ἐπωδὸν τοῦ χρονικογράφου:

«Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ὁ Φρήντμαν, ἐπιστέλλων συχνὰ πρὸς τὸν «Νέον Ἐλεύθερον Τύπον» (τὴν ἔγκυρον ἐφημερίδα τοῦ καιροῦ ἐκείνου) τῆς Βιέννης, φανερώνει μὲν ὁπωσδήποτε ὅτι φανταστικὰ σχέδια ἔχει κατὰ νοῦν, δηλαδὴ ἦν Ἰδρυσιν ἐνὸς νέου βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ γνωρίζων μέ τί ὕλικόν ἀνθρώπων ἔχει νὰ κάμῃ, ὅχι διαφωρετικῶν ἀπὸ τοὺς δούλους τοὺς ὁποῖους ὁ Μωϋσῆς εἶχεν ἐξαγάγει, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ζητεῖ πρῶτον δι' ἀναλόγου σκληραγωγίας νὰ καταστήσῃ τὰ ὄντα αὐτὰ θαρραλέα, ἀνθρώπους προικισμένους μέ αὐτοπεποίθησιν. Ὅτι τὸ ἐγχείρημα τοῦτο δέν ἐπέτυχε εἶναι προφανές. Ὁ ἴδιος ἐξώδευσε πολλὰ, μέχρι τοῦδε, περιμένει δὲ νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν καὶ παρ' ἄλλων Ἰσραηλιτῶν. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ πτωχοὶ ἐξ αὐτῶν τρέμοντες ἀπνεύγουσι τὴν ἐρημον τοῦ Σινᾶ, οἱ πλούσιοι τρομάζουσι ἵνα θέσουν τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τὰ βαλάντια των».

Μέ χρόνια καὶ καιροὺς τὸ θαῦμα συνετελέσθη. Τίς οἶδε δὲ ἂν ὁ πρωτοπόρος αὐτὸς Φρήντμαν ἐπιβίῃ ὡς ἀνάμνησις ἢ ὡς μνημειακὴ παρουσία, σήμερον, εἰς τὸ εὐτυχὲς κράτος τοῦ Ἰσραήλ.

[Τὸ παραπάνω σημεῖον τοῦ γνωστοῦ ἱστορικοῦ κ. Νῦντα Ἡλίου-Πουλίου — «ΜΝΗΜΩΝ», ἐδημοσιεύθη στὴν «Ἑστία», 20.6.1981].

Πῶλ Φρήντμαν

ΟΙ Έβραιοι
στον Κόσμο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Κ.Ι.Σ. ΑΥΣΤΡΙΑΣ ΔΡ. Ι. HACKER

Ο Πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου της Αυστρίας Δρ. Ivan Hacker εόρτασε το 75ο έτος της ηλικίας του.

Με την ευκαιρία αυτή ο νέος Καγκελλάριος της Αυστρίας Δρ. Sinowatz, σε ειδική τελετή, επέδωσε στον Δρ. Hacker, τον «παλιό φίλο του» όπως τον ονόμασε, τον τίτλο «ofrat» (Σύμβουλος της Αύλης), τίτλο ο οποίος είναι ένας από τους μεγαλύτερους από την εποχή των Αυτοκρατόρων Αυστρίας. Ο Πρόεδρος της Αυστρίας Δρ. Kirschlager νεχαρή επίσης τον τιμηθέντα τηλεγραφικώς με θερμές χέρες.

Ο Δρ. Hacker, πριν γίνει Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. της Αυστρίας διετέλεσε επί μία δεκαετία Πρόεδρος της Β' και Β' Γ' Βιέννης. Κατά τα ναζιστικά χρόνια ήταν μαζί με τη γυναίκα του στο στρατόπεδο του Auschwitz.

★ Το Κ.Ι.Σ. εκφράζει τα θερμά του συγχαρητήρια στον τιμηθέντα Δρ. Hacker και πολλές ευχές για μακροχρόνια υγεία.

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΒΡΑΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Με πρωτοβουλία του Κ.Ι.Σ. Γαλλίας και του Αρχιεπισκόπου Γαλλίας κ. R. Sirat έγινε, στο Παρίσι, τελετή για τα 40 χρόνια από την καταστροφή του Εβραϊσμού της Ελλάδας.

Η εκδήλωση έγινε στη Συναγωγή Bufla, που ήταν κατάμεστη από κόσμο. Παρέστη ο Σύμβουλος της Ελληνικής Πρεσβείας κ. Π. Μαντζουράνης, Γάλλοι παλιόι πολεμιστές και της αντίστασης με τα λάβαρα και τα έμβλημά τους και πλήθος κόσμου.

Μίλησε ο Αρχιεπίσκοπος κ. Sirat που ανέφερε στους διωγμούς και στην εξόντωση που υπέστησαν οι Έβραίοι της Ελλάδας από τους Ναζί.

ΣΦΥΓΜΟΜΕΤΡΗΣΗ: 49% ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΚΑΙ 12% ΤΟΥΣ ΑΡΑΒΕΣ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Η Αμερικανική κοινή γνώμη εξακολουθεί γά υποστηρίζει περισσότερο το Ισραήλ (48%) από όσα τα Αραβικά Έθνη (12%), σύμφωνα με το πόρισμα μίας νέας σφυγμομετρήσεως που διενεργήθηκε μεταξύ 21 και 30 Ιανουαρίου ανάμεσα σε 1.515 ενήλικους, αντιπροσωπευτών απ' όλη τη χώρα. Η δημογραφική ανάλυση των αποτελεσμάτων απέδειξε ότι η παιδεία και η οικονομική κατάσταση αποτελούν παράγοντες που εμπνέουν συμπάθεια για το Ισραήλ. Όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα και όσο ανώτερο το επίπεδο της παιδείας τόσο περισσότερο επιρρεπείς είναι οι άνθρωποι να εκφραστούν με συμπάθεια υπέρ του Ισραήλ. Άτομα από τις Δυτικές περιοχές είναι σημαντικά περισσότερο φιλοισραηλικοί από όσα οι κάτοικοι άλλων περιοχών.

Παλαιότερη σφυγμομέτρηση που έγινε το Σεπτέμβριο του 1982 είχε δείξει ότι το 32% της Αμερικανικής κοινής γνώμης υποστήριζε το Ισραήλ και 28% ήταν υπέρ των Αραβικών εθνών. Σύμφωνα με τους διοργανωτές της σφυγμομετρήσεως η μεγάλη μεταστροφή που παρατηρήθηκε τότε (τόν Σεπτέμβριο του 1982) οφειλόταν, χωρίς αμφιβολία στις σφαγές της Βηρυτού που είχαν μόλις πρό όλιγου λάβει χώρα. Από το 1980 η συμπάθεια των Αμερικανών παραμένει αμετάβλητη, με εξαίρεση στην παραπάνω περίπτωση. Η σφυγμομέτρηση διενεργήθηκε για λογαριασμό της Αμερικανοεβραϊκής Ενώσεως.

(«Ζάινιστ Ίνφορ. Σέρβις» - 4.3.1983).

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΕΩΣ ΣΤΟ «ΓΚΕΤΤΟ» ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Ο Πολωνός πριμάτος, καρδινάλιος Γιόζεφ Γκλέμπ, τίμησε με ειδική επιμνημόσυνο ακολουθία, την κατά των Γερμανών εξέγερση του Εβραϊκού «γκέττο» της Βαρσοβίας, η οποία έγινε από 40 ετών. Στο κήρυγμά του, ενώπιον πυκνής συγκεντρώσεως, ο καρδινάλιος Γκλέμπ κατεδίκασε τον αντισημιτισμό, με την επίκληση του οποίου οι Γερμανοί κατακτητές περιώρισαν, το 1939, τους 400.000 Έβραίους της Βαρσοβίας σε «γκέττο» και το θάρος του 1942 μετέφεραν περί τους 300.000 εξ αυτών στο στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα, όπου σχεδόν όλοι εξετελέσθησαν, κατά την υποχώρησι των Γερμανών. Την 19ην Απριλίου 1943, εξεγέρθησαν οι εναπομείναντες 70.000 Έβραίοι της Βαρσοβίας, αλλά μέχρι της 10ης Μαΐου ο απελπισ αγών των είχε τερματισθεί, με χιλιάδες πεσόντων και εκτελεσθέντων. Στη φωτογραφία, γυναίκα προσεύχεται ενώπιον του μνημείου της εξέγερσεως του «Γκέττο» της Πολωνικής πρωτεύουσας, το όποιον καλύπτεται υπό στεφάνων και ανθέων.

Ο ΒΙΖΕΝΤΑΛ ΖΗΤΑΕΙ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΗΓΚΑΝ ΓΙΑ ΝΑ ΠΙΑΣΕΙ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ

Τήν βοήθεια του προέδρου Ρήγκαν ζητά ο γνωστός κυνηγός των ναζί εγκληματιών πολέμου Σίμων Βιζένταλ για την σύλληψη του αρχηγού της Γκεστάπο Βάλτερ Ράουφ, ο οποίος ζεί στο Σαντιάγκο της Χιλής.

Ο Βιζένταλ κρατά στα χέρια του την φωτογραφία του ναζί εγκληματία και μία φωτογραφία «νοσοκομειακού» με το οποίο κουβαλούσαν τα πτώματα Εβραίων. Ο ίδιος ζήτησε απ' τον Αμερικανό πρόεδρο να μεσολαθήσει στις αρχές της Χιλής για την σύλληψη του Ράουφ.

15.868 ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 12 ΧΡΟΝΙΑ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Μία ομάδα ειδικών σέ θέματα διεθνούς τρομοκρατίας απηύθυνε προειδοποίηση, ότι το παγκόσμιο τρομοκρατικό κίνημα, αν όντως δεν ελέγχεται από τη Σοβιετική Ένωση, έχει αναλάβει μία έκστρατεία για να υποσκάψει τη Δυτική κοινωνία. Διατύπωσαν επίσης την άποψη ότι οι δημοκρατίες θα μπορέσουν να αντισταθούν μόνο αν κατανοήσουν ότι «η τρομοκρατία γεννήθηκε για να τις καταπονήσει και, τελικά, να τις καταστρέψει». Ο δρ. Γιόνα Αλεξάντερ, καθηγητής Διεθνών Σπουδών, παρουσίασε στατιστικές μελέτες για να αποδείξει το συμπέρασμά του ότι, «το κόστος της ιδεολογικής και πολιτικής βίας είναι έντυπωσιακό». Ο ίδιος ανέφερε ότι, «μεταξύ των ετών 1970 και 1982 έλαβαν χώρα συνολικά 15.868 κρούσματα διεθνούς τρομοκρατίας. Μόνο κατά το 1982 έλαβαν χώρα, 2.333 επιθέσεις εναντίον ασκитών και στρατιωτικών στόχων, που προκάλεσαν το θάνατο 5.671 ατόμων και τραυματισαν 2.638. Εφέτος ή χρονιά θα είναι μάλλον περισσότερο παραγωγική». Κατέληξε δέ με την παρατήρηση ότι: «μετά την άπωλεια της Βηρυτού σαν ένα μεγάλο κέντρο της διεθνούς τρομοκρατίας, θα πολλαπλασιασθεί, κατά τους άμεσους προσεχείς μήνες, η σημασία άλλων τρομοκρατικών βάσεων».

Μεταξύ άλλων τέτοιων θάσεων κατονόμασε τις έξι πόλεις: Δαμασκό Τεχεράνη, Λευκωσία, Τρίπολη, Λιβύη, Αθήνα, Ρώμη, Παρίσι, και Στοκχόλμη. Αναφερόμενος σέ μία πρόσφατη δημοσιευθείσα έκθεση, παρατήρησε ότι συνολικά 117 ομάδες, εκπροσωπούσες 71 διαφορετικές εθνικότητες, έχουν αναλάβει την ευθύνη για διεθνείς τρομοκρατικές ενέργειες και απειλές που έλαβαν χώρα το 1982.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΛΑΖΑΡΟΣ ΑΖΑΡΙΑ

Γεννήθηκε τό 1913 στή Βέρροια τής Μακεδονίας. Στά πρώτα σχολικά του χρόνια, πήρε τά φύτα στό τοπικό Έβραϊκό Σχολείο.

Ο πατέρας του ήταν έμπορος στή Βέρροια καί διετέλεσε επί σειρά ετών Πρόεδρος τής Έβραϊκής Κοινότητας.

Τίς γυμνασιακές καί πανεπιστημιακές του σπουδές περάτωσε μέ τιμητική διάκριση. Στίς αρχές του 1938 ενεγράφη στούς καταλόγους των άποφοίτων του Γεωπονικού Τμήματος τής Γεωπονικής καί Δασολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μέ τόν βαθμόν άριστα. Λίγους μήνες άργότερα μετά έπιτυχή διαγωνισμό προσελήφθη εϊς τήν Τεχνική Υπηρεσία τής Αγροτικής Τραπεζής. Ως Γεωπόνος τής αΐτης Τραπεζής υπηρέτησεν εϊς διάφορα Υποκαταστήματά της, στήν Πελοπόννησον, Εύβοϊαν καί Θεσσαλίαν. Όπου κι' άν εργάσθηκε, προσέφερε τίς υπηρεσίες του μέ έπιστημονικήν έμβριθειαν καί αγάπην πρós τόν Έλληνα άγρότη.

Έπιστημονικές του εργασίες καί δή γεωργοοικονομικές μελέτες, στίς όποιες διέπρεψε, έδομησιεύθηκαν τό έτο 1940 στό Δελτίο Τύπου τής Αγροτικής Τραπεζής τής Ελλάδος.

Κατά τήν κατοχικήν περίοδο 1941 — 1942 ύπηρεησας στό Υποκατάστημα τής Α.Τ.Ε. Κύμης Εύβοίας έμπνευξεν καί φιλανθρωπικήν δράσιν. Όργάνωσε μέ επιτυχία συσσίτια διά τήν άνακουφισιν των πεινασμένων τής κατοχικής έποχής.

Τήν πρώτην επαφήν μέ τόν άπελευθρωτικόν άγώνα του Έλληνικού Λαού εναντίον των Γερμανών καί Ιταλών κατακτητών έκανε μέ τήν προσχώρησιν του εϊς τάς τάξεις του Ε.Α.Μ. τό 1942, λαβαίνοντας ενεργό μέρος στό άγώνα. Τό 1943 εργαζόμενος στέ Υποκατάστημα τής Α.Τ.Ε. Καρδίτσας ενετάχθη εϊς τήν επιμελητείαν του Αντάρτη (Ε.Τ.Α.), τής όποιας άργύρσον διετέλεσεν υπεύθυνος διά τήν Θεσσαλίαν. Εϊς τ'άφείγον του αύτό διέθεσε όλη του ά

ΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ» ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Όπως κάθε χρόνο τά «Χρονικά» δέν θά έκδοθούν τούς μήνες Ιούλι καί Αύγουστο. Τό έπόμενο φύλλο μας θά κυκλοφορήει στίς 15 Σεπτεμβρίου 1983.

Με το πλοιάριο «Ένριέττα - Σόλδ», σ' ένα ξηρονήσι του Αιγαίου, πριν τη σύλληψη από τους Άγγλους.

τήν πείρα και οργανωτικές του Ικανότητες αποβάς σέ σύντομο χρονικό διάστημα ό διευθύνων νούς τής 'Υπηρεσίας Έφοδιασμού του Ε.Λ.Α.Σ. στην περιοχή τής Θεσσαλίας ή όπλια ύπήρξε τροφοδότης τών Μονάδων του Ε.Λ.Α.Σ. και άλλων περιοχών από Μακεδονίας μέχρι Πελοποννήσου. 'Η πλουσία πείρα τήν όποίαν απέκτησεν κατά τήν όργάνωσιν τής ύπηρεσίας έφοδιασμού του ΕΛΑΣ (Ε.Τ.Α.) κατέπτησεν τούτον άπαραίτητον σύμβουλον του Γενικού Στρατηγείου του ΕΛΑΣ και άργότερον τής Π.Ε.Ε.Α. στό ζήτημα τού έφοδιασμού.

Σ'ν Αύγουστο του 1946 επί κεφαλής 550 μεταναστατών, ά μέσα στους όποιους 150 παιδιά και βρέφη έπιβαίνοντας τού μικρού σκάφους «Ένριέττα - Σόλδ» μέ προορισμό τό 'Ισρ. ήλ γιά μία καινούργια ζωή, συνελήφθησαν και έξωρίστηκαν τήν Κύπρο. 'Η κοινή γλώσσα και έπαφή μέ τούς κατοίκους του νησιού, ή έκμετάλλευσις τής οργανωτικής του πείρας συντέλεσαν στην παροχήν πολυτίμων ύπηρεσιών εις τήν ύπόθεσιν τής παρανόμου μεταναστεύσεως (άπελευθέρωσις, και διαφυγή τών όργάνων τής 'Αγκανά, πλοιάρχων κ.λ.λ.) στην όργάνωσιν τής ζωής τών πρώτων άποστολών μεταστατών πού έξωρίσθησαν εις τά στρατόπεδα του Καραόλου, πρωτού άκόμη οι φροντίδες τής Σοχνοού προλάβουν νύ έκδηλωθούν και άναπτύξουν τήν δράσιν τους.

'Επαφή μέ τούς δημοσιογράφους του νησιού, δημοσιεύσεις άρθρων εις τόν τοπικόν τύπον, συντέλεσαν στην δημιουργίαν και έξάπλωσιν άτμοσφαιρας συμπαθείας εις τόν άγώναν του Έβραϊσμού διά τήν έλευθέραν μετανάστευσιν.

Τόν Δεκέμβριον του 1946 μέ τήν πρώτην άποστολήν μεταναστατών έκ τών στρατοπέδων τής Κύπρου, μεταβαίνει εις 'Ισραήλ όπου έγκαθίσταται προσωρινώς ως φιλοξενούμενος εις τό Κιμπούτς Νίρ - Δαΐδ. Κατά τό διάστημα τής εκεί παραμονής του προσαρμόζεται στόν καινούργιο

τρόπο ζωής και μαθαίνει τήν γλώσσαν. Τό δέ Σεπτέμβριον του 1947 έγκαταλείπει τό Κιμπούτς και έγκαθίσταται εις τήν Χάϊφα όπου προσλαμβάνεται ως άπλός εργάτης εις τό εργοστάσιο γαλακτοκομικών προϊόντων ΤΝΟΥΒΑ, αρχίζοντας έτσι από τήν αρχήν τήν έπαγγελματική του σταδιοδρομία. Σέ λίγο χρονικό διάστημα κατακτά όλα τά στάδια τής παραγωγής τών προϊόντων του εργοστασίου, μελετά και μαθαίνει τήν γλώσσαν, άναγνωρίζομένης δέ τής άξίας και Ικανότητός του διορίζεται 'Υποδιευθυντής του εργοστασίου ΤΝΟΥΒΑ Χάϊφας και άργότερα διευθυντής.

Τό οργανωτικό του δαιμόνιο μαζί μέ τήν έμφυτη άνθρωπιά του συνετέλεσαν στό νά καλλιεργήση ύποδειγματικές σχέσεις τόσο μέ τούς εργαζομένους του εργοστασίου όσο και μέ, τήν κεντρική διεύθυνσιν τής ΤΝΟΥΒΑ. 'Οντας δέ άνθρωπος τής πράξης κατόρθωσε ώστε όλοι οι εργαζόμενοι νά βλέπουν στό πρόσωπο του 'Αζαριά τόν δάσκαλον, τόν καθοδηγητήν, τόν συνήγορον, τό κατηγορούμενον αλλά και τόν κατηγορον, γι' αυτό και τόν έκτιμούνσαν περισσότερο άπ' όσα μπορεί νά διατυπωθεί γραπτώς.

'Οπως στην Έλλάδα έτσι και στό 'Ισραήλ παράλληλα μέ τήν έπιστημονική του εργασία διέπρεψεν και εις θέματα έπιστημονικής έρευνής, έδημοσιεύθησαν δέ σχετικές μελέτες του Ιδιαιτέρως επί του κλάδου του γάλακτος εις τό Δελτίον τής ΤΝΟΥΒΑ.

'Εκτός από τίς άλλες πτυχές τών δραστηριοτήτων του εργάσθηκε όσο μπορούσε στό πλαίσιο του Συνδέσμου φιλικίας ΕΛΛΑΣ - 'ΙΣΡΑΗΛ διά τήν έδραίωσιν, άνάπτυξιν και σύσφυξιν τών σχέσεων μεταξύ τών δύο παναρχαίων λαών.

'Ετσι έζησε ό ΑΖΑΡΙΑ, ό λαμπρός έπιστήμων, τό ξεχωριστό μυαλό, ό έρευνητής, ό άνθρωπος τών πνευματικών άναζητήσεων, ό άκαταμάχητος άγωνιστής. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)

φει
ἀν